

KÉPVISEL-E A KÉPVISELŐ?

NEMZETISÉGI PARLAMENTI KÉPVISELET MAGYARORSZÁGON

KÁLLAI PÉTER

ELTE POL-IR WORKING PAPER SERIES

2020/6

ELTE POL-IR WORKING PAPER SERIES

Az ELTE TÁTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok

Intézetének időszaki kiadványa

Felelős kiadó: Majtényi Balázs

Felelős szerkesztő: Kopper Ákos

A szerkesztőbizottság tagjai: Nagy Alíz, Schweitzer András,

Soltész Béla, Szálkai Kinga

Kiadó: ELTE TÁTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok

Intézete

Székhely: 1117 Budapest, Pázmány Péter sétány 1/A.

Honlap: <http://polir.elte.hu>

E-mail: eutud@tat.k.elte.hu

© Kállai Péter, 2020

ISSN 2677-1357

KÉPVISEL-E A KÉPVISELŐ?

Nemzetiségi parlamenti képviselet

Magyarországon¹

KÁLLAI PÉTER²

Absztrakt

A 2012-ben elfogadott választási törvény lehetővé teszi, hogy a magyarországi nemzetiségek kedvezményes parlamenti mandátumhoz jussanak. A rendszer kialakításának eredménye a gyakorlatban az, hogy az elismert 13 nemzetiség 2014 és 2018 között egy-egy szószólóval vehetett részt az Országgyűlés munkájában. 2018-ban egyedül a német nemzetiségnek sikerült elérnie a kedvezményes kvótát, és így teljes jogú képviselőt küldhetett a parlamentbe. A Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény monitorozási mechanizmusában a Tanácsadó Bizottság kifejezetten üdvözölte ezeket a fejleményeket, ugyanakkor az továbbra is kérdéses, hogy ebben a rendszerben megvalósulhat-e a releváns nemzetközi dokumentumok által elvárt „hatékony” képviselite a nemzetiségeknek. Az elemzés erre a kérdésre keresi a választ: az intézményrendszer bemutatása mellett a német nemzetiségi képviselő és a 12 szószóló parlamenti munkásságát veszi számba a 2018-as országgyűlési választás és 2020 júniusa közötti fél ciklusban, elsősorban a plenáris üléseken tett felszólalásokra fókuszálva. Ennek az időszaknak a végén a parlament elfogadta a nemzetiségekről szóló törvény módosítását is, erre az elemzés külön kitér.

Kulcsszavak: nemzetiség, magyarországi nemzetiségek, nemzeti kisebbség, parlamenti képviselet, hatékony képviselet, képviselő, szószóló

¹ A tanulmány az Innovációs és Technológiai Minisztérium ÚNKP-19-1 kódszámú Új Nemzeti Kiválóság Programjának szakmai támogatásával készült.

² Egyetemi tanársegéd, ELTE TáTK Politikai és Nemzetközi Tanulmányok Intézete. E-mail: kallai.peter@tatk.elte.hu

Bevezetés

A rendszerváltás után Magyarország a nemzeti és etnikai, őshonosként elismert kisebbségek tekintetében a multikulturalizmus „alkalmazására tett kísérletet”.³ Tette ezt annak ellenére, hogy a kisebbségekhez tartozók nagy része asszimilálódott, többnyire csak a kettős identitás (magyar és nemzeti kisebbségi) fenntartásáról lehetett szó. A megvalósítást számtalan probléma kísérte, az azonban bizonyos, hogy kezdetben ez a szándék még akkor is valós volt, ha közben a nyilvánvaló céllal párosult, hogy a nemzetiségekkel kapcsolatos politika példát mutasson a környező államoknak, és ezzel közvetve a határon túli magyar kisebbségek helyzetét segítse.⁴

Ha a multikulturalizmus politikájának egyik fő elemének az országos szintű képviseletet tekintjük, és Magyarországon ez még a példaadás szándékával is párosul, akkor okkal vethető fel a kérdés, hogy a jogalkotó miért nem rendezte évtizedekig a magyarországi nemzetiségek parlamenti képviseletének kérdését. Különösen annak fényében, hogy bár az alkotmányos helyzet némileg ellentmondásos volt, a 2012-es parlamenti képviselők megválasztásáról szóló törvény elfogadásakor is az Országgyűlés sok tagjában – egyebek mellett – az alkotmányos mulasztás orvoslása került elő fő érvként a nemzetiségek parlamenti képviseletének megteremtésére.⁵

Ennek persze egyik kézenfekvő magyarázata az lehet, hogy a szomszédos országok jó részében a nemzetiségek (és különösen a magyar nemzetiség) képviselete megoldott volt a kilencvenes években, így nem volt szükség e tekintetben a példamutató magyarországi szabályozásra. Horvátország az 1992-es választástól kezdődően garantálta a magyar képviseletet. Romániában 1990-ben az RMDSZ meghatározó pártként, 29 képviselővel került a képviselőházba

³ Balázs Majtényi és György Majtényi, *Cigánykérdés Magyarországon, 1945-2010* (Budapest: Libri Kiadó, 2012), 116.

⁴ Majtényi Balázs ezt úgy fogalmazza meg, hogy „a magyarországi kisebbségpolitika mindig is a határon túli politika foglya vagy szolgálóleánya volt”, illetve ezért nevezi a magyarországi szabályozást „bezzeggyereknek”: „Mi lesz veled »bezzeggyerek«?: változóban a kisebbségi jogi szabályozás”, *Fundamentum* 2005/3: 109.

⁵ Az alkotmányos mulasztás körüli vitáról lásd: Kállai Péter, „Az alkotmányos patriotizmustól a nemzeti és etnikai kisebbségek parlamenti képviseletéig”, *Fundamentum* 16, sz. 4 (2012): 43–64.

(és a preferenciális képviselőintézménye is már jelen volt más nemzetiségekre vonatkozóan), Szlovákiában az MKP-t megelőző fő nemzetiségi párt, az Együttélés Politikai Mozgalom került be a parlamentbe.⁶ Más országok esetében viszont éppenséggel a parlamenti képviselőnél sürgetőbb kérdésekben történő példamutatás igénye merülhetett fel.

Tehát az 1993-as nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól szóló törvény⁷ elfogadásával, és így a képviselő alacsonyabb szinten, az önkormányzatoknál történő megvalósításával a parlamenti képviselő kérdése – a szakmai, alkotmányjogi vitákat leszámítva – lekerült a napirendről egészen a 2010-zel kezdődő nagy közjogi átalakulásig.

A kilencvenes évek elején elfogadott szabályozás lényegét a kisebbségi önkormányzatok és az azokon keresztül „kifejeződő személyi elvű kulturális autonómia”⁸ jelentette. Ezt az első, 2000-ben született, a Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény Tanácsadó Bizottsága által megfogalmazott vélemény nem csak üdvözölte, hanem úgy fogalmazott, hogy a rendszer „alapvetően kielégítően működik”.⁹ Ezzel szemben maga a vélemény is felsorolt kritikákat, mind a hatáskörökre vonatkozóan, mind pedig azt tekintve, hogy mivel a helyi kisebbségi önkormányzatok megalakításának nem volt feltétele az adott nemzetiség semmilyen arányú jelenléte a településen, így nagy méreteket öltött az úgynevezett. etno-biznisz, tehát sok esetben nem a kisebbségi közösség, hanem nemzetiséghez nem tartozók (vagy adott nemzetiséghez nem tartozók) alakítottak nemzetiségi önkormányzatokat.

⁶ Szlovákiában 2020 februárjában mind az MKP-t is magába foglaló Magyar Közösségi összefogás, mind az MKP korábbi vezetői által alapított Most-Híd vegyespárt is kiesett a parlamentből.

⁷ „1993. évi LXXVII. törvény a nemzeti és etnikai kisebbségek jogairól”, elérés 2020. április 1., <https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99300077.TV>.

⁸ Dobos Balázs: A magyarországi nemzeti és etnikai kisebbségek autonómiája”, *Kisebbségkutatás* 14., sz. 3., elérés 2020. április 1., <https://epa.oszk.hu/00400/00462/00031/cikke1e1.html>.

⁹ „Opinion on Hungary Adopted on 22 September 2000” (Strasbourg: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2001. szeptember 14.), <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008be53>.

A felmerülő aggályokat a jogalkotó egy 2005-ös módosítással kívánta rendezni, és a legtöbb fejleményt a Tanácsadó Bizottság harmadik véleménye is elismerte.¹⁰ A jogalkotó ugyanakkor még ekkor sem kötötte statisztikai adatokhoz a nemzetiségi önkormányzatok megalakításának jogát, bevezette a kisebbségi önkormányzati rendszerbe a megyei szintű elemet is, viszont számos alkotmányosan problémás rendelkezést alkotott, illetve nem rendezett. Ezzel együtt a korábbi helyzeten a hatáskörök kiterjesztésével, pontosításával, az egyetértési jog több területre alkalmazásával, és az átadható feladatkörökhöz anyagi feltételek biztosításával javított.¹¹ A 2010-es közjogi változások, a 2011-es nemzetiségi törvény az önkormányzatisághoz kapcsolódó jogosultságok tekintetében legalábbis nem hoztak eget rengető változásokat.¹²

A nemzetiségek parlamenti részvételének kérdését viszont csak 2012-ben rendezte a magyar parlament, azzal, hogy az Alaptörvény nem parlamenti képviselőt, hanem az Országgyűlés munkájában való részvételt írta elő. Így a képviselők megválasztásáról szóló törvény egy olyan kedvezményes kvótát vezetett be, amely mellett az 5%-os, pártokra vonatkozó parlamentbejutási küszöb nem alkalmazandó, és melynek elérése esetén az adott nemzetiségi lista első helyén álló jelölt teljes jogú képviselőként kerül a parlamentbe, a kvóta el nem érése esetén viszont szavazati joggal nem rendelkező szószólóként jut a parlamentbe.¹³ A nemzetiségi mandátum betöltéséhez a listán mandátumot érő szavazatok negyedét kell elérni.

Tehát a rendszer tulajdonképpen mind a 13 elismert magyarországi nemzetiségnek szószólót biztosít, és kivételes esetben, még a legnagyobb nemzetiségek esetében is csak meglehetősen nagy mértékű szavazómobilizáció esetében vezethet képviselőhöz. A hatályos szabályozás szerinti képviselőt a kedvezményes kvóta ellenére valóban választói felhatalmazáson alapul, viszont

¹⁰ „Third Opinion on Hungary Adopted on 18 March 2010”, 28.

¹¹ Lásd: Majtényi Balázs „Mi lesz veled »bezzegyverek«?: változóban a kisebbségi jogi szabályozás”.

¹² Kállai Ernő: A kisebbségi joganyag és annak változásai az elmúlt negyedszázadban Magyarországon. In: A közép-európaiság dicsérete és kritikája. Kalligram Kiadó, Pozsony, 2013. 108–135.

¹³ 14-18. § „2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról”, elérés 2020. február 3., <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1100203.tv>.

a versengő választás lehetőségét a rendszer kiiktatja, pontosabban az önkormányzati választásokhoz rendeli, hiszen a nemzetiségi listát a nemzetiségek országos önkormányzata állíthatja. Így a megelőző önkormányzati választáson a többséget szerző szerveződés dominálhatja a listaállítást, és a nemzetiségiként szavazó polgár döntési lehetősége a szavazás napján (az egyéni képviselőre történő szavazáson túl) már csak arra szűkül, hogy valóban szavaz-e a nemzetiségi listára, vagy sem, alternatív jelöltek közül nem választhat.

„Hatékonyság” – a nemzetközi jogi elvárás a képviselet kapcsán és a magyar rendszer

Számos szempontból vethető fel tehát kifogás a rendszer egésze kapcsán. Megfogalmazhatók alkotmányossági aggályok, a választójog alapelveinek, a szavazatok egyenlőségének, illetve titkosságának sérelme is felvethető, és a rendszerbe kódolt potenciális visszaélési lehetőségek is meghatározóan befolyásolják annak működését és persze megítélését.¹⁴ Külön vizsgálat tárgyát képezheti, hogy ez, a nemzetiségek képviseletét ilyen módon megteremtő rendszer egyéb intézkedésekkel, például a lakóhellyel nem rendelkező (kettős) állampolgárok szavazati jogának bevezetésével együtt milyen alkotmányos nemzetfelfogást mutat.¹⁵

Ugyanakkor a fő kérdés végső soron a képviselet tekintetében mégiscsak az, hogy az intézmény és szereplői képesek-e hatással lenni az országos döntéshozatalra, képesek-e érdemben befolyásolni a parlament döntéseit olyan irányba, ami a kisebbségek számára kedvezőbb. A nemzetiségek képvisellete egyfelől mindenféleképpen szimbolikus üzenetet hordoz: immár a választási rendszer tekintetbe vesz egy csoportjellemzőt, a nemzetiségi hovatartozás

¹⁴ Lásd erről: Kállai, Péter and Nagy, Alíz. “Parliamentary Representation of Nationalities and Kin-Minorities – Hungary’s Biased Electoral System.” *European Yearbook of Minority Issues*, vol. 17, issue 1. 171–189.

¹⁵ Lásd erről: Kállai Péter és Nagy Alíz. „Egyenlőtlen nemzetépítés?” *Fundamentum* 2019/3–4.: 20–36.

kérdését, ugyanakkor az továbbra is kérdéses, hogy ez hatékony, hatással járó képviselőhöz vezet-e.

E „hatékonyság” kérdésében a Nemzeti Kisebbségek Védelméről Szóló Keretegyezmény¹⁶ tekinthető kiindulópontnak. Nem írja elő kifejezetten követelményként a parlamenti képviselőt, de 15. cikke a nemzetiségek részvételéről szól a kulturális, társadalmi, gazdasági életben és a közügyekben. E szerint „[a] Felek kötelezettséget vállalnak arra, hogy megteremtik a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek számára azokat a feltételeket, amelyek a kulturális, a társadalmi és a gazdasági életben, valamint a közügyekben – különösképpen az őket érintőben – való részvételhez szükségesek.”¹⁷ Amellett, hogy a Keretegyezmény nem a nemzetiségi csoportok képviselőtéhez való jogáról, hanem egyéni jogként a csoporthoz tartozók közéletben való részvételéről szól, azt talán még fontosabb észrevenni, hogy a jogszabályban rögzített magyar fordítás kihagy egy, a képviselőelmélet szempontjából meghatározóan fontosnak tűnő kitélt. A Keretegyezmény eredeti angol szövege ugyanis az „effective participation”, vagyis a *hatékony* részvétel kifejezést tartalmazza, amely jelzőt a magyar fordítás elhagyta.¹⁸

Az egyik legtöbbet idézett multikulturalista szerző, Will Kymlicka kifejezetten a releváns dokumentumok e kifejezéséből kiindulva jutott arra a következtetésre, hogy a képviselő igénye egy követelménnyel párosul, nevezetesen azzal, hogy a képviselőnek kell, hogy legyen valamiféle *hatása*.¹⁹ Iris Marion Young is a „hatékony” elismerés és képviselő elvét hangsúlyozza²⁰, és más releváns

¹⁶ Az eredeti angol nyelvű szöveg és a hivatalos magyar fordítás: 1999. évi XXXIV. törvény. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99900034.TV>

¹⁷ A hivatalos angol szöveg: „Article 15 The Parties shall create the conditions necessary for the effective participation of persons belonging to national minorities in cultural, social and economic life and in public affairs, in particular those affecting them” Framework Convention for the Protection of National Minorities and Explanatory Report.

¹⁸ Ezt Vizi Balázs is megjegyzi: „Kisebbségek politikai szerepe és a nemzetközi szervezetek Európában”, *Kisebbségkutatás* 24, sz. 4 (2015): 129.

¹⁹ Kymlicka, *Multicultural Odysseys: Navigating the New International Politics of Diversity*. Oxford: Oxford University Press, 2007. 239.

²⁰ Young, Iris Marion: *Justice and the Politics of Difference*. Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1990. 184.

dokumentumok, elsősorban az EBESZ Lundi ajánlások – már címében is – a nemzeti kisebbségek közéletben történő *hatékony* részvételéről szólnak.²¹

Fontos azonban leszögezni, hogy a hatékonyság a nemzetközi dokumentumokban a (gazdasági, társadalmi, és) közéleti részvétel fogalmához kapcsolódóan jelenik meg, ebben az értelemben nem (pontosabban nem csak) a képviselet minőségére vonatkozik, hanem annál sokkal szélesebb értelemben értendő, sok általános állampolgári jog (pl. konfliktusok bírósági rendezése, egyesülés, választásokon való részvétel, vélemény-kifejezés szabadsága) megkülönböztetés nélküli biztosítására vonatkozik. A képviselet tekintetében tehát a kérdés úgy vethető fel, hogy a (szintén fontosnak tekinthető) szimbolikus jelentőségénél túl tud-e mutatni a képviselet, a rendszer és a képviselők meg tudnak-e valóban jeleníteni sajátos, az adott nemzeti kisebbséghez tartozás okán meglévő érdekeket és „saját társadalmi nézőpontokat”.²²

Több országban van jelen valamilyen megoldás arra, hogy a nemzetiségek képviseltethessék magukat a parlamentben. Szlovénia és Horvátország az, ahol a képviselet kifejezett garntálása van jelen, legalábbis egyes nemzetiségek számára. Lengyelországban a nemzetiségi pártok számára nem érvényes az 5%-os parlamentbe jutási küszöb, Romániában és Magyarországon pedig valamilyen kedvezményes kvótáról beszélhetünk. De míg Romániában ez sok nemzetiség – pontosabban sok nemzetiség egy-egy szervezetének – képviseletét jelenti, addig Magyarországon csak szószólói jelenléte garantál, és kivételes esetben vezet képviselethez.

A magyar rendszer a gyakorlatban először, 2014-ben egyik nemzetiség esetében sem, 2018-ban pedig csak a német nemzetiség esetében vezetett képviselőhöz. A nemzetiségi törvény által elismert többi 12 nemzetiség pedig csak

²¹ „The Lund Recommendations on the Effective Participation of National Minorities in Public Life and Explanatory Note” (OSCE/HCNM, 1999. szeptember), <https://www.osce.org/hcnm/lund-recommendations?download=true>; Magyar nyelvű változat: „Lundi Ajánlások a nemzeti kisebbségek hatékony részvételéről a közéletben és Értelmező Jegyzék” (OSCE/HCNM, 1999.), <https://www.osce.org/hu/hcnm/30333?download=true>.

²² Young, Iris Marion. *Inclusion and Democracy*. Oxford: Oxford University Press, 2010. 136.

szószólóval képviselteti magát, akiknek még a felszólalási lehetőségeik is korlátozottak. Mivel az országgyűlésről szóló törvény szerint „csak napirend után, rendkívüli ügyekben, illetve akkor szólhatnak fel, amikor „a Házbizottság megítélése szerint a napirendi pont a nemzetiségek érdekeit, jogait érinti”²³, és kérdést is csak ilyen ügyekben intézet a kormányhoz vagy más szervekhez. Tekintettel arra, hogy a törvény megfogalmazása szerint a szószólók tevékenységüket „az adott nemzetiség és a köz érdekében”²⁴ végzik, ez igen ellentmondásos rendelkezés, ami beszűkíti a nemzetiségek lehetőségeit, és a Házbizottság, így tulajdonképpen a mindenkori politikai (természetesen nemzeti) többség kezébe adja annak eldöntését, hogy a nemzetiséget képviselő szószóló mikor láthatja el képviselői feladatait.

A Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának negyedik, 2016-ban született véleménye kifejezetten üdvözölte ezt a fejleményt, hiszen korábban, például a harmadik véleményben is éppen a parlamenti képviselet megteremtését szorgalmazta.²⁵ Ugyanakkor kritikaként megjegyzi, hogy mivel a Házbizottság dönt esetről esetre arról, hogy egy adott kérdés érinti-e a nemzetiségeket, így a felszólalási lehetőségek korlátozottak. A vélemény felveti továbbá, hogy az országos nemzetiségi önkormányzatok továbbra is fontos szerepet töltenek be a nemzetiségek képviseletét és a konzultatív mechanizmusokat tekintve, így a feladatkörök pontos, világos elválasztására van szükség az újonnan létrehozott szószólói/képviseelői rendszerrel.²⁶

Mindebből az látszik, hogy a megfogalmazott javítási lehetőségek mellett a Tanácsadó Bizottság kissé felülértékeli a kialakított intézményrendszert, és több

²³ 29. § (2) „2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről”,
<https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1200036.tv>.

²⁴ 29. § (1) 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről.

²⁵ „Third Opinion on Hungary Adopted on 18 March 2010” (Strasbourg: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2010. szeptember 17.), 2., 31.,

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168008c688>.

²⁶ „Fourth Opinion on Hungary Adopted on 25 February 2016” (Strasbourg: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2016. szeptember 12.), 41.,

<https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=09000016806ac04b>.

kritikát – például a nemzetiségek közötti gyakorlati különbségtételre vagy a megoldásban rejlő visszaélési lehetőségekre vonatkozó kritikákat – nem vesz számba.

A bevezetett rendszerrel kapcsolatban a legfőbb problémát tehát az jelenti, hogy a legtöbb magyarországi nemzetiség nincsen olyan létszámban, hogy elérje a kedvezményes kvótát, így képviselőt küldhessen az Országgyűlésbe, a szószóli hely viszont automatikusan jár a listavezetőnek, a törvény szövege szerint tulajdonképpen egyetlen szavazatot sem kell, hogy elérjen a nemzetiségi lista, elegendő a (legfeljebb ezeröttszáz, de jellemzően néhány aláírással teljesíthető²⁷) listaállítás ténye.²⁸ Így tehát kérdéses, hogy a nemzetiségek többségének egyáltalán érdemes-e mozgósítani, mobilizálni a nemzetiséghez tartozókat, hogy az országos választásokra vonatkozóan is iratkozzanak fel a nemzetiségi névjegyzékbe, és ezzel tulajdonképpen áttételesen szavazatuk egy részének „elvesztegetésére” buzdítani őket, hiszen így a pártok közül már nem választhatnak, csak egyéni képviselőre szavazhatnak.

E dilemma azonban úgy tűnik, nem játszik számottevő szerepet a gyakorlatban, hiszen általában véve az mondható el, hogy emelkedett a nemzetiségiként regisztráló és a nemzetiségi listára szavazó polgárok száma is. (Egyetlen kivételként az ukrán nemzetiség nevezhető meg: noha a feliratkozottak száma itt is emelkedett, a választásokon 2014-hez képest valamivel kevesebben vettek részt.)

A kedvezményes kvóta 2014-ben 22 022 szavazat, míg 2018-ban – elsősorban a magasabb választói részvétel (2014: 61,73%, 2018: 69,73%), továbbá a rendszer egészét tekintve némileg érdekes módon, részben a magasabb nemzetiségi választói részvétel miatt – 23 831 szavazat volt. A magasabb nemzetiségi

²⁷ 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról 9. § (1) Az országos nemzetiségi önkormányzat nemzetiségi listát állíthat.

(2) A nemzetiségi lista állításához a névjegyzékben nemzetiségi választópolgárként szereplő választópolgárok legalább egy százalékának ajánlása, de legfeljebb ezeröttszáz ajánlás szükséges.

²⁸ 2011. évi CCIII. törvény az országgyűlési képviselők választásáról 18. § (1) A nemzetiségi listát állító, de azon mandátumot nem szerző nemzetiséget nemzetiségi szószóló képviseli az Országgyűlésben.

(2) A nemzetiségi szószóló a nemzetiségi listán első helyen szereplő jelölt lesz.

részvétel a számítás módja miatt persze kevésbé, de valamelyest szintén csökkenti a mandátum betöltésének esélyét. Ahogy arra a 2017-es elemzésben rámutattam, eleve problematikusnak tekinthetjük azt a megoldást, hogy a részvételi arány növekedése negatívan befolyásolja a nemzetiségi listák mandátumszerzési esélyeit. A nem nemzetiségi mandátumok betöltését (érvényes és eredményes választás esetén) nem veszélyezteti, nem befolyásolja a részvételi hajlandóság. Van persze az 5%-os parlamentbejutási küszöb, de a mandátumot *valaki* biztosan be fogja tölteni. A nemzetiségi listás mandátumok esetében viszont ezzel a számítási módszerrel a nemzeti többséghez tartozók választási hajlandóságának növekedése önmagában csökkenti a nemzetiségi mandátum elnyerésének esélyét. Ráadásul maga a nemzetiségi választó is emeli a részvételi arányt, amivel áttételesen emeli az elérendő nemzetiségi listás szavazatszámot is.²⁹

Amint az az alábbi táblázatból is látható, létszámukat tekintve, csaknem teljes feliratkozást és nagy részük választókorúságát feltételezve is legfeljebb 4, a horvát, a német, a roma és a szlovák nemzetiség érhetné el még az alacsonyabb kedvezményes kvótát is. Mindez azt jelenti, hogy a legtöbb esetben már a nemzetiség létszáma, de ha az még esetleg nem is, a feliratkozottak száma már a választás előtt egyértelművé tette, hogy (még potenciálisan nagyon alacsony választási részvétel mellett is) 2014-ben egyik nemzetiség sem, illetve 2018-ban legfeljebb a német nemzetiség listája szerez kedvezményes képviselői mandátumot.

Itt kell megjegyezni, hogy a 2018-as választásokhoz kapcsolódó EBESZ/ODIHR jelentés rámutat, hogy a roma szavazókat kifejezetten felszólították a választást megelőzően, hogy ne iratkozzanak fel romaként a nemzetiségi választási névjegyzékbe (legalábbis ne az országgyűlési választásokra is vonatkozóan), és így ne a kedvezményes kisebbségi listára,

²⁹ Kállai Péter: Képviselő-e a szószóló? Nemzetiségi képviselet a magyar Országgyűlésben. *MTA Law Working Papers* 2017/12. (2017). 5.o.
https://jog.tk.mta.hu/uploads/files/2017_12_Kallai.pdf

hanem a pártlistákra szavazzanak. A feliratkozottak száma egy darabig emelkedett, majd a választások előtt visszacsökkent.³⁰

Nemzetiség	Létszám a 2011-es népszámlálás szerint ³¹	Az OGY-i választásra is érvényesen, nemzetiségiként feliratkozottak száma 2014 ³²	Az OGY-i választásra is érvényesen, nemzetiségiként feliratkozottak száma 2018 ³³	A nemzetiségi listára szavazók száma 2014 ³⁴	A nemzetiségi listára szavazók száma 2018 ³⁵
bolgár	6 272	104	156	74	104
görög	4 642	140	235	102	159
horvát	26 774	1 623	2 269	1 212	1 743
lengyel	7 001	133	259	99	210
német	185 696	15 209	33 010	11 415	26 477
örmény	3 571	184	264	110	159
roma	315 583	14 271	18 490	4 048	5 703
román	35 641	647	794	362	428
ruszín	3 882	611	893	463	539

³⁰ „Republic of Hungary Parliamentary Elections 8 April 2018 Limited Election Observation Mission Final Report” (Warsaw: OSCE/ODIHR, 2018. június 27.), 10., <https://www.osce.org/odihr/elections/hungary/385959?download=true>.

³¹ KSH Népszámlálási Adatok 2011. 9. Nemzetiségi adatok. Budapest, 2014., 15. o. https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/nepsz2011/nepsz_09_2011.pdf

(A magyarországi népszámlálási szabályok szerint többes identitás is jelölhető, így az összesen adat esetében itt lehetnek, akik több sorban, vagy egyébként magyarként is megjelennek a statisztikában.)

³² A nemzetiségi névjegyzékben szereplő választópolgárok száma a 2014. évi országgyűlési választásokon.

<https://www.valasztas.hu/documents/20182/575402/A+nemzetis%C3%A9gi+n%C3%A9vjegyz%C3%A9kben+szerepl%C5%91+v%C3%A1laszt%C3%B3polg%C3%A1rok+sz%C3%A1ma+2014+ogy.pdf/c598d3b2-07cf-45f8-82d5-ac1fb75c9f72>

³³ Országgyűlési képviselők választása 2018 – választópolgárok száma <https://www.valasztas.hu/valasztopolgarok-szama>

³⁴ Országgyűlési képviselők választása 2014. április 6. – A pártok, független jelöltek eredményei országos összesítésben <https://static.valasztas.hu/dyn/pv14/szavossz/hu/l22.html>

³⁵ Országgyűlési képviselők választása 2018 – országos listás szavazás eredménye, nemzetiségi listák https://www.valasztas.hu/orszagos-listak-eredmenye?p_p_id=ogylistaseredmenyadatlap_WAR_nvinvrportlet&p_p_lifecycle=0&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_col_id=column-2&p_p_col_pos=1&p_p_col_count=2&ogylistaseredmenyadatlap_WAR_nvinvrportlet_tabId=tab2

szerb	10 038	349	424	236	296
szlovák	35 208	1 317	1 641	995	1 245
szlovén	2 820	199	252	134	199
ukrán	7 396	502	549	293	270
összesen	<i>644 524</i>	<i>35 289</i>	<i>59 236</i>	<i>19 543</i>	<i>37 532</i>

1. táblázat: *A nemzetiségiként feliratkozottak és a nemzetiségi listákra szavazók száma 2014, 2018*

A képviselet, pontosabban a képviselők működését, hatékonyságát alapvetően kétféle módszerrel lehet jól, a képviselők önértékelésétől mentesen felmérni.³⁶ Az egyik lehetőség, hogy makro szinten közelítve a kérdéshez azt vizsgáljuk, hogy nemzetiségi képviselet különböző megoldásaival rendelkező parlamentek elfogadtak-e olyan jogszabályokat, melyek a nemzetiségek érdekeit megjelenítve a nemzetiségek jogait biztosítják. A másik lehetőség a mikroszintű vizsgálat, a képviselők tevékenységének, felszólalásainak, szavazási magatartásának elemzése.

Ez az írás ez utóbbira vállalkozik Magyarország kapcsán, egyenes folytatásaként annak a 2017-ben megjelent elemzésnek³⁷, amely az intézmény értékelése mellett az Országgyűlésbe 2014-ben bekerült szövszólók „képviseelő” magatartását vizsgálva jutott arra a következtetésre, hogy az adott intézmény, nehezen vezet hatékony nemzetiségi képviselethez. Jelen elemzés a 2018-as választások óta eltelt két év vizsgálatára vállalkozik, különös figyelemmel arra a tényre, hogy a német nemzetiség immár nem csak szövszólóval, hanem teljes jogú képviselővel rendelkezik.

³⁶ Corinna Kroeber: How to Measure the Substantive Representation of Traditionally Excluded Groups in Comparative Research: A Literature Review and New Data. *Representation – Journal of Representative Democracy* 54., sz. 3. (2018): 241–259.

³⁷ Kállai Péter: Képviseelő-e a szövszóló? Nemzetiségi képviselet a magyar Országgyűlésben. *MTA Law Working Papers* 2017/12. (2017).

Nemzetiségi parlamenti szószólók 2014-2018

A 2017-es elemzés tehát az intézményi jellemzők, pontos jogosultságok, választási rendszer és a nemzetiségi szószólók felszólalásainak vizsgálatával arra jutott, hogy „nem adottak megfelelő intézményi keretek, de nem töltik be funkciójukat bizonyos egyéni szereplők sem”. Valamint, hogy a rendszer tulajdonképpen azt teszi lehetővé, hogy a szószólók „úgy és akkor” képviselhetik a nemzetiségek érdekeit, „ahogyan és amikor” arra a nemzeti (és politikai) többséghez tartozók lehetőséget adnak.³⁸

Nemzetiség	Név	Felszólalások száma 2014-2018
bolgár	Varga Szimeon	18
görög	Koranisz Laokratisz*	2
horvát	Hepp Mihály*	3
lengyel	Dr. Csúcs Lászlóné*	4
német	Ritter Imre	55
örmény	Dr. Turgyán Tamás*	9
roma	Farkas Félix	3
román	Kreszta Traján	2
ruszin	Giricz Vera	5
szerb	Alexov Lyubomir	22
szlovák	Fuzik János*	22
szlovén	Kissné Köles Erika	19
ukrán	Hartyányi Jaroslava*	5

³⁸ Uott., 12.o.

2. táblázat: Felszólalások száma a szószólok első parlamenti ciklusában³⁹

Ezt a fajta nem túl erős hatást mutatta ki M. Balázs Ágnes is, megállapítva, hogy a nemzetiséget érintő kérdések nem kerültek jobban előtérbe a parlament megelőző (tehát 2010-2014-es) ciklusához képest, és a nem szignifikáns emelkedés is egy-egy konkrét ügynek köszönhető, nem a szószólok jelenlétének.⁴⁰ Ugyanakkor Móré Sándor – elismerve az intézményrendszer problematikus pontjait – arra hívja fel a figyelmet, hogy a parlamenti jelenlét tényéből következő nyilvánosság önmagában fontos előrelépést jelent a korábbi szabályozáshoz képest.⁴¹ Nem vitatva, hogy ez potenciálisan pozitívan értékelhető, azt azért fontos leszögezni, hogy a néhány felszólalással rendelkező szószólok egyáltalán nem biztos, hogy hozzájárulnak a nemzetiségek (ügyeinek) nyilvánosságban történő megjelenéséhez. Ennek vizsgálatához más jellegű elemzésre lenne szükség.

Azt is fontos látni, hogy a nyilvánosság kérdése elsősorban a szimbolikus képviseleti értelemben jelenthet előrelépést, e cikk vizsgálatának tárgya viszont éppen az, hogy ezen a – kétségkívül nem lebecsülendő – jelenléten túl hatékony, a parlament működésére, a képviselők magatartására, az elfogadott jogszabályokra potenciálisan ható, hatással járó, hatékony nemzetiségi képviselet jön, jöhet-e létre. Az alábbi elemzésben tehát a 2018-as választások és a 2020 tavaszi ülészek vége közötti felszólalásokat, képviselői, szószólok tevékenységeket veszem számba.

³⁹ Az adatok szószólonként a parlament honlapjának Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2014-2018 adatainál található.
https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=nor mal&p_p_mode=view&p_auth=6DX68UqC& hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcpls%2Foggy_biz.biz_adat_uj%3Fp_c%3D40%26p_biz%3D436%26p_ules%3D%26p_munkatars%3D%26p_tagj%3D%26p_honl_rend%3D%26p_tag%3DI%23biz_tag (A csillaggal jelölt szószólok 2018-ban kezdődő ciklusban nem folytatták munkájukat.)

⁴⁰ M. Balázs Ágnes: Szólnak a szószólok? A nemzetiségi szószólok hatása a parlamenti napirendre. *REGIO: Kisebbség Kultúra Politika Társadalom* 25:3, 231–259., 253.

⁴¹ Móré Sándor: A nemzetiségi szószólok intézmény jogi kerete és működésének első két éve. *Parlamenti Szemle*, 2016/2. 30–51.

Szószólóból képviselő – a magyarországi németek parlamenti képviselete

A 2017-es saját elemzés szerint tehát, ahogyan azt a fenti táblázat is mutatja, a német nemzetiségi szószóló, az azóta képviselőként mandátumot szerző Ritter Imre volt a legaktívabb: mind „saját jogon”, mind a Magyarországi nemzetiségek bizottságának előadójaként ő szólalt fel a legtöbb alkalommal az Országgyűlésben.

A 2018-as választásokon a német nemzetiség nagymértékű mobilizációja nyomán sikerült elérni, hogy 33 010 személy iratkozzon fel németként a választói névjegyzékbe.⁴² A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának listája 26 477 érvényes szavazatot kapott, ezzel elérve a 23 831 szavazatot jelentő kedvezményes kvótát, és így nem szószólót, hanem teljes jogú képviselőt küldve az Országgyűlésbe.⁴³ Azt is fontos megjegyezni, hogy a jelenlegi német nemzetiségi képviselő korábban a Fidesz támogatásával futott be önkormányzati politikai karriert. Korábban úgy fogalmazott, hogy pártkötődésének nincs köze a parlamenti munkához⁴⁴, de párttagságát végül a 2018-as választások előtt felfüggesztette, képviselővé válása után pedig kilépett a pártból, ami azt jelenti, hogy míg szószólóként tagja volt a kormányzó pártnak, nemzetiségi képviselőként már ilyen módon függetlenebbként jelenik meg.⁴⁵

Ritter Imre pártkötődése azért válik különösen érdekessé, mert ahogy a 2017-es elemzésben rámutattam, a törvény szövege szerint a szószólók munkájukat a

⁴² Országgyűlési képviselők választása, 2018 – választópolgárok száma, 2018. április 8., <https://www.valasztas.hu/valasztopolgarok-szama>.

⁴³ Országgyűlési képviselők választása 2018. április. 8. Tájékoztató adatok az országos listás mandátumok számításairól. <https://www.valasztas.hu/documents/20182/863121/Orsz%C3%A1gos+list%C3%A1s+mand%C3%A1tumok+sz%C3%A1m%C3%ADt%C3%A1sai/48e2198d-4b1e-4d7b-85be-7a29d96fcfd5>

⁴⁴ „Élesedik egy új választási szabály, amely Orbán kezére játszik”, *Index.hu*, 2018. március 27. https://index.hu/belfold/2018/valasztas/2018/03/27/a_nemet_nemzetiseg_egy_kepviselet_kuldhet_a_parlamentben_ritter_imre_nemzetisegi_mandatuma/

⁴⁵ „Mindig a nemzetiségem érdeke volt a legfontosabb.» – Interjú Ritter Imre német nemzetiségi képviselővel”, *Zentrum.hu*, 2018. november 7. <https://www.zentrum.hu/hu/2018/11/mindig-a-nemzetisegem-erdeke-volt-a-legfontosabb/>.

„köz és az adott nemzetiség érdekében végzik”⁴⁶. Ami (amellett, hogy szó szerinti értelmezése szerint a másik nemzetiségi kisebbséghez tartozók érdekeit sem képviselheti az adott szószóló) felveti, hogy elválasztható-e e kettő, a közérdek és a nemzetiségek érdeke, hogyan értelmezhető ez a feladatkör akkor, ha a szószóló az egyik parlamenti (és különösen ha a kormány-) párt tagja, valamint felveti azt is, hogy vajon mi indokolja, hogy a szószólók nem szólhatnak fel automatikusan minden, a parlament elé kerülő kérdésben.

Ritter Imre a 2014-2018-as ciklus egyik legnagyobb eredményének azt tartja, hogy – megítélése szerint – sikerült a nemzetiségek kérdését kivonni a napi politikai vitákból, és az ellenzéki és kormánypártokkal egyeztetve sikerült mindig egyhangú döntést hozni.⁴⁷ A köz- és nemzetiségi érdekek valamiféle „összehangolásának” kérdésében ugyanakkor azt a megoldást választotta, amit már a választások előtt is kifejezett, hogy „nem fog pártpolitikai vitákat folytatni”, de „ellenzéki játszani” sem kíván⁴⁸, és noha „nem egy fideszes pártkatona”⁴⁹, minden ügyben, ami megítélése szerint nem érinti a nemzeti kisebbségek ügyét, a kormánypártokkal együtt fog szavazni. Ugyanakkor „fenntartja magának a jogot”, hogy e főszabálytól például lelkiismereti okokból eltérjen, továbbá képviselői jogosítványával élve minden nemzetiséget képviselni kíván.⁵⁰

Ritter Imre tehát, aki 2014 és 2018 között német nemzetiségi szószólóként a Magyarországi nemzetiségek bizottság Önkormányzati, külügyi és költségvetési albizottságának elnöke, valamint a Köznevelési és kulturális albizottság tagja volt, 2018-tól kezdve teljes jogú képviselőként, német nemzetiségi

⁴⁶ 2012. évi XXXVI. törvény az Országgyűlésről 29. § (1) A szószólók jogai és kötelezettségei egyenlők, tevékenységüket a köz és az adott nemzetiség érdekében végzik, e tekintetben nem utasíthatók.

⁴⁷ „»Mindig a nemzetiségem érdeke volt a legfontosabb.« – Interjú Ritter Imre német nemzetiségi képviselővel”, *Zentrum.hu*, 2018. november 7.

⁴⁸ „Élesedik egy új választási szabály, amely Orbán kezére játszik”, *Index.hu*, 2018. március 27.

⁴⁹ „Német nemzetiségi képviselő: nem fideszes pártkatona vagyok”, *Magyarnemzet.hu*, 2018. április 8. <https://magyarnemzet.hu/archivum/belfold-archivum/nemet-nemzetisegi-kepviselo-nem-fideszes-partkatona-vagyok-3846417/>

⁵⁰ „»Nem a Fideszt, hanem a németeket képviselem.« Interjú Ritter Imre képviselővel”, *Barátság – kulturális és közéleti folyóirat*, 2018. április 23. <http://nemzetisegek.hu/2018/04/23/interju-ritter-imre-kepviselovel/>

képviselőként tevékenykedhet a parlamentben. Az Országgyűlés megalakulása óta a Magyarországi nemzetiségek bizottságának elnöke, valamint a Költségvetési bizottság tagja.

A korábbi ciklusban mutatott aktivitása 2018 után is jelen van, a ciklus első felében az látszik, hogy azt még tovább növelte. Összesen 36 felszólalást tett a parlamentben ebben az időszakban. A ciklusban történő első felszólalásaiban a 2019-es központi költségvetés (T/503. számú törvényjavaslat) tárgyalásához szólta hozzá a Magyarországi nemzetiségek bizottságának közös módosító indítványát tolmácsolva. Felszólalásaiban felidézte, hogy míg 2013-ig gyakorlatilag egyáltalán nem változtak a különböző nemzetiségi civil szervezet működésének, nemzetiségi programok támogatásának mértékei, és az igények töredékére, kb. 10-15%-ára nyújtottak fedezetet, addig 2014-től kezdve a támogatások jelentősen emelkedtek, „reménykeltő változások” következtek. Ritter Imre ezt kifejezetten a parlamenti szószerzők megjelenésének, az általuk végzett érdekérvényesítő munka következményének tudja be, a „parlamenti képviselet első eredményének” látja. Részletesen felsorolja a különböző támogatási összegek emelkedését, ugyanakkor kifejezi, hogy ezek az igényeknek még mindig csak kisebb részét fedezik, így a bizottság a tervezethez összesen 5 milliárd 120 millió forintról szóló módosító indítványt nyújt be. A bizottság a törvényjavaslathoz benyújtott egyéb módosító javaslatokról nem foglalt állást. Végül kifejezi, hogy legnagyobb eredménynek azt tartja, hogy az ehhez hasonló nemzetiségi ügyekben a parlament az előző ciklusban egyhangú döntéseket hozott, reményét fejezi ki, hogy ez ebben az esetben is így lesz, szokásjogként megmarad.⁵¹ A módosítást a parlament elfogadta.

⁵¹ 13. ülésnap (2018.06.27.), 34. felszólalás, 14. ülésnap (2018.06.28.), 28. felszólalás, 15. ülésnap (2018.06.29.), 22. felszólalás, és 18. ülésnap (2018.07.16.), 42. felszólalás. Ritter Imre felszólalásai itt érhetők el: https://www.parlament.hu/web/guest/aktiv-kepviseloi-nevsor?p_p_id=hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=ATgMREmo&hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcppls ql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D13_34%2C14_28%2C15_22%2C18_42%2C22_60%2C30_174%2C30_188%2C38_319%2C38_321%2C38_359_361%2C49_66%2C55_8%2C55_22%2C55_36%2C57_200%2C61_170%2C64_122%2C74_48%2C75_30%2C76_28%2C77_20%2C87_22%2C93_269%2C96_78%2C96_88%2C99_356%2C99_358%2C102_46%2C105_46%2C127_99%2C127_133%2C133_198%2C133_204%2C138

2018-ban a Magyarországi nemzetiségek bizottságának kezdeményezésére a nemzetiségi tanítók és óvodapedagógusok nemzetiségi pótlékjának 30%-ra történő emelése történt meg a költségvetéshez kapcsolódva. Ennek kapcsán Ritter Imre mint a módosítást benyújtó bizottság elnöke és előadója többször megnyilvánult. A javaslatot élénk vita nem kísérte, a módosítást a parlament elfogadta.⁵² (Ugyanakkor ez csak hét nemzetiséget érint, a bolgár, a görög, a lengyel, az örmény, az ukrán és a ruszin nemzetiségnek nincsenek köznevelési intézményei, viszont a bizottságban ezek a szószólók is támogatták a javaslatot.) Fontos megemlíteni, hogy egy évvel később a szóban forgó pótlék minimumát 30%-ról 10%-ra mérsékeltek, maximumát 30%-ról 40%-ra emelték a Magyarországi nemzetiségek bizottsága kezdeményezésére, ezzel tágítva a jogosultak körét és bevezetve a pótlék differenciált odaítélésének lehetőségét.⁵³

Amikor a ciklusban először jelenik meg kifejezetten az, hogy a képviselő az országos önkormányzat véleményét képviselné, az a 2021. évi népszavazásról szóló törvény vitája. Az önkormányzat kifejezetten felkérte a képviselőt, hogy „tegyen meg mindent annak érdekében, hogy a 2021. évi népszámlálás során az adatszolgáltatónak a családi és utónevét ne kelljen kötelező módon megadnia, biztosítva legyen a teljes eljárás során az adatszolgáltató anonimitása.”⁵⁴ A felszólalás szerint mindez a kitelepítés emlékéből fakadó rossz érzésből következő vélemény. Tekintve, hogy a parlament ezt nem fogadta el, így Ritter Imre a népszámlálásról szóló törvény elfogadásakor tartózkodott.

2019 elején fogadta el az Országgyűlés A Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2015. február – 2017. február) című kormányzati beszámolót is. A jelentés természete szerint leginkább a kormány törekvéseit

[34%2C139_66-70%2C%26p_stilus%3D](#), A bizottság által benyújtott módosítások részletesen: T/503/829. <https://www.parlament.hu/irom41/00503/00503-0829.pdf>

⁵² Az iromány: T/2061. <https://www.parlament.hu/irom41/02061/02061.pdf>

⁵³ Az erről szóló javaslat: T/8003. <https://www.parlament.hu/irom41/08003/08003.pdf>, Ritter Imre ismertető felszólalása: 96. ülésnap (2019.11.21.), 78. felszólalás. Ebben a vitában is előkerült Ritter Imre részéről előkerült a határon túlra történő példamutatás fontossága: 96. ülésnap (2019.11.21.), 88. felszólalás.

⁵⁴ 49. ülésnap (2018.12.11.), 66. felszólalás.

részletezi dicséri.⁵⁵ Ennek vitájában Ritter Imre megint azt hangsúlyozta, hogy a képviselet és a parlamenti szószóelői rendszer megteremtése óta jelentős előrelépés történt a nemzetiségek helyzetében, még akkor is, ha több „feszítő” feladat továbbra is jelen van.⁵⁶

E vitában Ritter Imre további magyarázkodásra is kényszerült szavazási magatartása miatt. Bencsik János (ma már független) a Jobbik frakcióból jelentette ki, hogy mivel Ritter Imre megszavazta a például a közigazgatási bíróságok bevezetését és a lakás-takarékpénztárak bezárását, és „ilyen szavazások után nehéz az embernek magát úgy pozicionálni, hogy nem akar, nem vesz részt a belpolitikában, hanem csupán nemzetiségi ügyeket képvisel.”⁵⁷ Ritter Imre elismételte az itt már korábban bemutatott képviselői magatartását, tehát hogy nem nemzetiségi kérdésekben a mindenkori kormánypártokkal szavaz, és amíg a nemzetiségekkel kapcsolatos politika alapvetően elfogadható, addig a tekintetben sem szavaz a kormánypártokkal ellentétesen, hanem teljes parlamenti konszenzus kialakításra törekszik. Ritter Imre azt állítja, hogy ezt a választásokat megelőzően nem csak saját nemzetiségi önkormányzattal, de még az ellenzéki pártok frakcióival is egyezettte.⁵⁸

E vitában azonban nem Ritter Imrének ez a kialakított álláspontja a kiemelkedően érdekes, hanem az, hogy felszólalásában ő maga is elismerte, hogy a magyarországi nemzetiségekkel kapcsolatos politika valamilyen módon a határon túli magyarokkal való kedvező bánásmód elősegítőjeként van jelen. A kormány képviselőjét idézte a mintaadásról, példaadásról, majd úgy

⁵⁵ B/2160. számú Beszámoló a Magyarország területén élő nemzetiségek helyzetéről (2015. február — 2017. február) Budapest, 2018. október.

<https://www.parlament.hu/irom41/02160/02160.pdf>

⁵⁶ 55. ülésnap (2019.02.20.), 36. felszólalás.

⁵⁷ 55. ülésnap (2019.02.20.), 34. felszólalás.

⁵⁸ Ritter Imre felszólalásai: 55. ülésnap (2019.02.20.), 8. felszólalás, 55. ülésnap (2019.02.20.), 22. felszólalás, 55. ülésnap (2019.02.20.), 36. felszólalás, 57. ülésnap (2019.03.04.), 200. felszólalás. Bencsik János vonatkozó felszólalása: 55. ülésnap (2019.02.20.), 34. felszólalás. A beszámolóval kapcsolatos összes felszólalás az alábbi linken keresztül érhető el:

https://www.parlament.hu/web/guest/aktiv-kepviseloi-nevsor?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=mXBfCUSX&hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcpsqls%2F0gy_irom.irom_adat%3Fp_ckl%3D41%26p_izon%3D3606

fogalmazott, hogy a „magyarországi nemzetiségek részére biztosított valós jogok a legnagyobb előnyt Magyarországnak és a határon túli magyarságnak fogják hozni. Számunkra rendkívül örömteli, hogy ezt a korábbi és a mostani magyar parlament, a korábbi és a mostani magyar kormány is megértette, vallja, és ez irányítja a magyarországi, őshonos nemzetiségekkel kapcsolatos cselekedeteiket, döntéseiket. Isten tartsa meg jó szökésüket!”⁵⁹ Tehát egy magyarországi nemzeti kisebbség képviselője kifejezetten örömtelnek tartja, hogy a példamutatás szándéka irányítja a hazai nemzetiségekkel kapcsolatos politikát, ezzel explicite megerősítve ezt a már többször feltárt jelenséget.⁶⁰

Ritter Imre ezen kívül 2019-ben még szintén a Magyarországi nemzetiségek bizottságának előadójaként részt vett a lelkiismereti és vallásszabadság jogáról, valamint az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításához kapcsolódóan egyes törvények módosításáról szóló törvény⁶¹ vitájában, kiemelve, hogy a „magyarországi őshonos nemzetiségek nemzeti és hitélete egymástól elválaszthatatlan” és a nemzetiségek fennmaradásában az egyházaknak, felekezetnek jelentős szerepük volt.⁶² Ugyanakkor a módosítás nem érintette érdemben a nemzetiségeket, a nemzeti önkormányzatokat két helyen nevezte meg, mint valamilyen releváns intézmény (közgyűjtemény vagy köznevelési intézmény) lehetséges fenntartóját.

Ritter Imre néhány, a magyarországi németek vagy az összes nemzetiség számára fontos, szimbolikus kérdésben is felszólalt. 2018 szeptemberében napirend előtt emlékezett meg Heinek Ottó, a Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának nemrégiben elhunyt elnökéről.⁶³ 2019. december 10-én pedig arról emlékezett meg, hogy 25 éves a magyarországi országos nemzeti önkormányzati rendszer, és öt éves a parlamenti képviselői

⁵⁹ 55. ülésnap (2019.02.20.), 8. felszólalás.

⁶⁰ Lásd pl. Majtényi Balázs: „Mi lesz veled »bezzegyerek«?: változóban a kisebbségi jogi szabályozás”, illetve Dobos Balázs, Molnár Sansum Judit. Cultural Autonomy in Hungary: Inward or Outward Looking? Nationalities Papers Vol 48, Special Issue no. 2. 2020, 251–266.

⁶¹ Az iromány: T/5244. <https://www.parlament.hu/irom41/05244/05244.pdf>

⁶² 61. ülésnap (2019.03.19.), 170. felszólalás. A felszólalás egy részét később is előadta: 64. ülésnap (2019.04.01.), 122. felszólalás.

⁶³ 22. ülésnap (2018.09.17.), 60. felszólalás.

(szószólói) rendszer, ami segített abban, hogy a nemzetiségeknek szánt támogatásokat „mintegy négyszeresére” emeljék, és a nemzetiségi pedagógus-program elindításával „megalapozzák gyermekeink és unokáink nemzetiségi jövőjét”.⁶⁴

Ritter Imre 2020 elején napirend előtti felszólalásában felháborodását kifejezve rámutatott arra, hogy a magyarországi németek „elhurcolása és elűzetése 74. évfordulóján” a Petőfi Irodalmi Múzeum és a Petőfi Irodalmi Ügynökség által közösen indított Hajónapló című műsor Gumiszoba elnevezésű részében a „németiség teljes kiirtásáról vizionáltak, általánosító, a német közösség tagjait súlyosan sértő kijelentések hangzottak el.”⁶⁵ A Magyarországi Németek Országos Önkormányzatának elnöke és a képviselő közös tiltakozó közleményt adott ki.⁶⁶ Ritter Imre parlamenti felszólalása szerint a PIM főigazgatója, aki korábban kiállt a műsor mellett, végül bocsánatkérő levelet küldött neki.⁶⁷ A műsort leállították.

Ritter Imre – az e tanulmányban kiemelten kezelt nemzetiségek jogairól szóló törvény módosításán túl – a továbbiakban elsősorban a költségvetési kérdésekben aktív képviselő. A már ismertetett, 2019-es költségvetésről szóló vita után a 2020. évi költségvetésre vonatkozóan a Magyarországi nemzetiségek bizottságának képviselőjeként 10 milliárd forint módosítást nyújtott be⁶⁸, a 2021. évi központi költségvetésre vonatkozóan pedig – szintén a bizottság nevében – 1,1 milliárd forint emelésre vonatkozó módosítást nyújtott be, kifogásolva, hogy ugyan a roma nemzetiségre vonatkozó fejezetben (802,5 millió) többlet található, a többi 12 nemzetiség tekintetében bizonyos forrásokat átcsoportosít a tervezet a gazdaságvédelmi alapba. Felszólalása

⁶⁴ 102. ülésnap (2019.12.10.), 46. felszólalás.

⁶⁵ 105. ülésnap (2020.02.17.), 46. felszólalás.

⁶⁶ Az MNOÖ és Ritter Imre közös állásfoglalása a Hajónapló című műsorban elhangzottakra. <http://nemzetisegek.hu/2020/01/27/az-mnoo-es-ritter-imre-kozos-allasfoglalasa-a-hajonaplo-cimu-musorban-elhangzottakra/>

⁶⁷ Ld. erről bővebben: „Demeter bocsánatot kért a németek kiirtására vonatkozó megjegyzés miatt”, Index.hu. 2020. február 18.

<https://index.hu/kultur/2020/02/18/demeter-bocsanatot-kert-a-nemetek-kiirtasara-vonatkozo-megjegyzes-miatt/>

⁶⁸ 75. ülésnap (2019.06.19.), 30. felszólalás.

szerint többlettámogatásra van szükség az önkormányzatok működése, a média és az intézményfenntartás vonatkozásában is, mivel ez utóbbi forrás 4 éve nem emelkedett számottevően, miközben a feladatkörök bővültek.⁶⁹

Ritter Imre rendszerint német nyelven kezdi beszédeit, és legtöbb felszólalása elején idézi Johann Wolfgang von Goethe-t, miszerint „A tolerancia csak egy átmeneti állapotot jelölhet, mely elismeréshez kell vezessen. Az elfogadás önmagában sértés.” A saját maga által kialakított keretrendszer szerint tehát a szűken értelmezett, megnevezett nemzetiségi kérdéseken túlmenően nem szól hozzá az Országgyűlésben zajló vitákhoz, és valóban – a 2021. évi népszavazásnál az MNOÖ fenntartásait tolmácsolandó történt tartózkodását leszámítva – nem szavaz a kormánnyal (tehát a gyakorlatban saját korábbi pártjával, a Fidesszel, illetve a KDNP-vel) szemben. Az egyébként is kétharmados kormánytöbbség mindig számíthat a szavazatára, nem szavaz eltérően még olyan, alapvető demokrácia vagy jogállamiságbeli kérdések tekintetében sem, melyeket fent említettem Bencsik János képviselői felszólalása nyomán, vagy az „idegen népesség betelepítését” tiltó alaptörvény-módosítás⁷⁰ vagy a „Stop Soros” néven elhíresült törvénycsomag⁷¹ kapcsán sem. Ez utóbbiak – meglátása szerint – egyrészt nem érintik a nemzetiségeket közvetlenül⁷², másrészt senki nem hozott fel „megalapozott ellenérvet”.⁷³ Tehát

⁶⁹ 138. ülésnap (2020.06.10.) 34. felszólalás és 139. ülésnap (2020.06.11.) 66-70. felszólalás.

⁷⁰ Magyarország Alaptörvényének hetedik módosítása (2018. június 28.)

<https://mkogy.jogtar.hu/jogszabaly?docid=A1800628.ATV> A német nemzetiségi képviselő igen szavazatáról lásd Techet Péter pikírt publicisztikáját: „Ne engedjük, hogy a kormány kitelepítse Ritter Imrét!” *Azonnali.hu*. 2018. június 25. https://azonnali.hu/cikk/20180625_ne-engedjuk-hogy-a-kormany-kitelepitse-ritter-imret

⁷¹ Magyarország kormányának javaslata a Stop Soros törvénycsomagról.

<https://www.kormany.hu/download/c/9a/41000/STOP%20SOROS%20T%C3%96RV%C3%89NYCSOMAG.pdf#!DocumentBrowse> (A végül elfogadott törvénycsomag több eleme már (adott esetben az Európai Unió Bíróságának döntése nyomán) nincs hatályban. Több ponttal szemben az Európai Bizottság indított kötelezettségszegési eljárást, mivel azok korlátozták a menedéjog kérelmezésének jogát és az egyéni szabadságjogokat.)

⁷² Érdekeség, hogy az előző ciklusban még Kissné Köles Erika szlovén szövszóló a Magyarországi nemzetiségek bizottságának előadójaként kérte 2017. 06. 12-én az Országgyűlést arra, hogy a külföldről támogatott szervezetek átláthatóságáról szóló törvény ne érintse a magyarországi nemzetiségi szervezeteket. Nem általánosan volt kifogása a törvény szövegével és céljaival kapcsolatban, csak a nemzetiségeket támogató szervezeteket kívánták kivonni a törvény hatálya alól. Ezügyben sikerrel jártak, így végülis e törvény valóban nem „érinti közvetlenül” a nemzetiségeket. (Az Európai Unió Bírósága 2020. június 18-án mondta ki, hogy

Ritter Imrének a Magyarországi nemzetiségek bizottságának elnökeként láthatóan nagy szerepe van abban, hogy a 13 nemzetiség közösen kialakítson egy álláspontot, és ezeket képviseli az Országgyűlés plenáris ülésein, valamint, ahogy azt rendre hangsúlyozza, a nagyobb, például központi költségvetési kérdésekben folyamatosan egyeztet az országos nemzetiségi önkormányzatokkal és a parlamenti frakciókkal is.

Ennek ellenére, bizonyos értelemben a szószólóból képviselővé válás nem növelte mozgásterét, hiszen a legfőbb többletjogosultsággal, tehát hogy minden, a parlament elé kerülő kérdésben felszólalási és szavazati joga van, szándékosan nem él. Tevékenysége továbbra is kizárólag a – szűken értelmezett – nemzetiségi kérdésekre korlátozódik. Ahelyett, hogy élne a képviselői jogosultság teljes spektrumával, féltve a nemzetiségekkel kapcsolatos parlamenti konszenzust, más kérdésekben egyáltalán nem nyilvánul meg, sőt, annak megfelelően, ahogy ezt eddig elsősorban a nemzeti többséghez tartozó képviselőktől szokhattuk meg, a magyarországi nemzetiségekkel kapcsolatos pozitív intézkedéseket is részben abban a kontextusban indokolja, hogy azok – példamutatásként – a határon túli magyarok számára is hasznosak lehetnek.

A képviselő olyannyira tartja magát ahhoz, hogy más kérdésekben nem nyilvánul meg, hogy az egyes adótörvényekhez is csak annyiban szól hozzá, hogy felvesse a nemzetiségipedagógus-hallgatói ösztöndíj adó- és járulégmentességének kérdését, egyéb részekhez még az általa kifejezett adószakértő, könyvvizsgáló mivolta ellenére sem szól hozzá, mivel megítélése szerint ezzel veszélyeztetné a nemzetiségi ügyek kapcsán kialakított parlamenti konszenzust.⁷⁴

Megítélésem szerint tehát nem használja ki kellőképpen a lehetőségeit, de az bizonyos, hogy az általa kialakított szerepet (eddig, e kormányzat alatt) következetesen alkalmazza, és így tevékenysége, ha korlátozott témakörökben

a civil szervezetek támogatását érintő törvény diszkriminatív és az egyesülési szabadságot is sérti. A Bíróság C-78/18. sz. ügyben hozott ítélete, ECLI:EU:C:2020:476.)

⁷³ „Mindig a nemzetiségem érdeke volt a legfontosabb.» – Interjú Ritter Imre német nemzetiségi képviselővel”, *Zentrum.hu*, 2018. november 7.

⁷⁴ 74. ülésnap (2019.06.18.), 48. felszólalás.

is, de – szemben a 2017-ben a szószerrel kapcsolatban megfogalmazott konklúziómmal⁷⁵ – a nemzetiségek (hosszú távra tervezett⁷⁶) képviselőinek tekinthető. Egyfelől tartalmi értelemben, tehát abban az értelemben, hogy az általa képviselt módosítások a nemzetiségeknek jutó támogatások emelésére vonatkoznak, a nemzetiségek kulturális autonómiájának erősítését szolgálják. Másfelől formai, tehát abban az értelemben is, hogy a(z) ugyan kedvezményes, de mégis számottevő,) valós választói felhatalmazáson alapuló mandátuma révén többször is az általa képviselt önkormányzatának véleményét, illetve a más nemzetiségek szószerrelivel közösen kialakított álláspontot képvisel a parlament plenáris ülésein.

A 12 szószer

Annak ellenére tehát, hogy majd minden nemzetiség esetében emelkedett a nemzetiségi listára szavazók száma, a többi nemzetiség mind csak szószerrelt küldhetett az Országgyűlésbe. Így a német nemzetiség képviselője mellett jelenleg 12 szószerrel alkotja a Magyarországi nemzetiségek bizottságát. A 12 nemzetiség fele lecserélte a nemzetiségi listavezetőjét, így részben új szószerrelök kerültek a 2018-ban kezdődő ciklusra a parlamentbe.

Nemzetiség	Név	Felszólalások száma 2018-2020 (fél ciklus)
bolgár	Varga Szimeon	14
görög	Sioanos Tamás	0

⁷⁵ „A szószerrelőség nem csak nem hatékony képviselő, hanem egyszerre nem hatékony, és nem is képviselő.” Kállai Péter: Képviselő-e a szószerrel? Nemzetiségi képviselő a magyar Országgyűlésben. 12. o.

⁷⁶ Ahogy az bizottsági elnöki köszöntőjéből is kiderül, az általa megkezdett munkát hosszú távú célkitűzésekben látja megvalósíthatónak, véleménye szerint a nemzetiségek közötti és a parlamenti pártokon átívelő konszenzus mellett legalább 6-7 parlamenti ciklusra van szükség ahhoz, hogy tartós eredményeket lehessen elérni.

<https://www.parlament.hu/web/magyarorszag-nemzetisegek-bizottsaga/elno-kooszonto>

horvát	Szolga József	3
lengyel	Dr. Rónayné Slaba Ewa Maria	5
<i>német</i>	<i>Ritter Imre</i> (képviselő)	36
örmény	Dr. Serkisian Szeván Simon	0
roma	Farkas Félix	16
román	Kreszta Traján	0
ruszin	Giricz Vera	0
szerb	Alexov Lyubomir	7
szlovák	Paulik Antal	7
szlovén	Kissné Köles Erika	10
ukrán	Szuperák Brigitta	0

3. táblázat: felszólalások száma a 2018-ban kezdődött ciklus félidejében⁷⁷

A parlamenti ciklus felénél az mondható el, hogy a görög, az örmény, a román, a ruszin és az ukrán szószólók egyetlen egyszer sem szólaltak fel a parlamentben. A görög és az ukrán nemzetiség esetében ez új szószólók inaktivitását jelenti, tehát Sioanos Tamás és Szuperák Brigitta korábban nem voltak a parlament tagjai, de tulajdonképpen elődjeik keveset felszólaló munkastílusát viszik tovább. A román szószóló Kreszta Traján 2014 és 2018 között is mindössze kétszer szólalt fel, a ruszin szószóló Giricz Vera pedig mindösszesen ötször. A jelenleg zajló ciklusban tehát még a korábbinál is valamivel kevésbé aktívak.

⁷⁷ A szószólókra vonatkozó adatok itt érhetők el:

<https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja>, Ritter Imre német nemzetiségi képviselő adatlapja itt: https://www.parlament.hu/web/guest/aktiv-kepviseloi-nevsor?p_p.id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p.lifecycle=1&p_p.state=normal&p_p.mode=view&p_auth=sivSIMOQ&hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_kpv.kepv_adat%3Fp_azon%3D036%26p_stilus%3D%26p_head%3D

A szószóli passzivitás jóhiszemű olvasata az, hogy mivel felszólalási lehetőségeik egyébként is csak a nemzetiségekkel kapcsolatos ügyekre korlátozódnak, és mivel immár van teljes jogú nemzetiségi képviselő (aki, bár dönthetne máshogy, szintén kizárólag nemzetiségi kérdésekben exponálja magát), így a plenáris üléseken történő képviseletet rá bízják, és a munka nagy részét a bizottsági üléseken végzik el, ott felhatalmazva a Magyarországi nemzetiségek bizottságának elnökét (vagy éppen másik előadóját) a plenáris üléseken történő képviseletre. Ez az olvasat azonban egyrészt ellentmond annak, hogy a többi nemzetiség esetében viszont akár új, akár újrászó szószólókról van szó, a korábbihoz hasonlóan aktív vagy akár aktívabb munkáról beszélhetünk. Másrészt pedig, ebben az esetben tulajdonképpen igazolódni látszik az a rendszer bevezetésekor felmerülő félelem, hogy az intézmény csak megkettőzi a kormányzat egyeztetési kötelezettségét, és így a szószólók csak az országos önkormányzatokkal történő egyeztetésnek újabb szereplői lesznek. Itt kell megjegyezni, hogy miközben Ritter Imre szószólóként 2014 és 2018 között többször is szóvá tette, hogy a kormányzat elmulasztja a nemzetiségi önkormányzatokkal történő egyeztetést, az új ciklusban ez már nem kerül elő. A bizottsági ülések jegyzőkönyveiből ugyanis az látszik, hogy a ciklusban tárgyalt legfontosabb kérdésekben, a nemzetiségekről szóló törvény módosításáról és a költségvetési kérdésekben a bizottság egyeztet az Országos Nemzetiségi Önkormányzatok Szövetségével de a minisztériumok képviselőivel is, továbbá a bizottság üléseire több alkalommal meghívják a nemzetiségek jogainak védelmét ellátó alapjogi biztoshelyttest is. A kormány sok esetben (nagyságrendileg háromhavonta, legalább helyettes-államtitkári szinten) képviselteti is magát az üléseken.⁷⁸ Tulajdonképpen tehát a bizottság valamiféle összekötő szerepet játszik a különböző szereplők között.

Inaktivitás tekintetében ki kell emelni az örmény nemzetiségi szószólót. Kis létszáma ellenére az örmény nemzetiség politikailag igen megosztott, és már az Országos Örmény Önkormányzat listaállítását is botrányok kísérték. A listát

⁷⁸ A Magyarországi nemzetiségek bizottságának üléseinek jegyzőkönyvei itt érhetők el:
<https://www.parlament.hu/web/magyarorszag-nemzetisegek-bizottsaga/a-bizottsag-ulesei>

állító döntéskor az ülés ugyanis bizonyos hírek szerint valójában nem volt határozatképes, így az Önkormányzat elnöke, Serkisian Szeván Simon által összeállított listát „nem szavazással, hanem döntéssel” állították, arra hivatkozva, hogy e tekintetben nincs a törvényben egyértelmű iránymutatás.⁷⁹

Ennek ellenére a választás lezajlott, szószólóként Simani Silva került a parlamentbe, aki egy hónap után mandátumáról lemondott, egyetlen bizottsági ülésen sem vett részt. Helyére az önkormányzat elnöke Serkisian Szeván Simon került, aki azonban összeférhetlenségi ok fennállta miatt szószólói jogait nem gyakorolhatta. Először 2019. március 26-án, tehát a választás után csaknem egy évvel vett részt a Magyarországi nemzetiségek bizottságának ülésén, de még itt sem gyakorolhatta jogköreit. Később néhány bizottsági ülésen ugyan részt vett, de ezeken sem szólalt fel.

2019. július 12-én az Országgyűlés felfüggesztette Serkisian Sevan Simon mentelmi jogát, akit az ügyészség a választás rendje elleni bűntettrel vádol. A vád szerint az örmény szószóló még a 2014-es választást megelőzően társaival egy budapesti hajléktalanszállón „az ott tartózkodó személyeknek azért, hogy valótlánul vallják magukat örménynek, továbbá az örmény névjegyzékbe való regisztrálásért, az ajánlóív aláírásáért és a későbbi szavazásért különböző anyagi előnyöket, italt és pénzt ajánlottak fel.”⁸⁰ A büntetőügy jelenleg is zajlik.

Új szószója van még a horvát, a lengyel és a szlovák nemzetiségeknek is. Időarányosan tekintve a horvát szószóló, Szolga József, elődjénél valamelyest aktívabbnak tekinthető. Míg elődje az egész ciklus alatt szólalt fel háromszor, Szolga József a ciklus felénél tart 3 felszólalásnál, viszont a bizottsági munkában aktívabb.

Ő volt az előadója az általános vitán az Országgyűlés működését és a képviselők jogállását érintő egyes törvények módosításáról illetve az egyes

⁷⁹ Erről lásd a Diaszpóra 21 blogjának bejegyzését: „Ferdítések és tények” *Diaszpóra21*, 2018. április 26. https://diaszpora21.blog.hu/2018/04/26/botranynos_ormeny_valasztas

⁸⁰ H/6859 29/2019. (VII. 12.) OGY határozat Dr. Serkisian Szeván Simon nemzetiségi szószóló mentelmi ügyében. <https://www.parlament.hu/irom41/06859/06859.pdf>
Az iromány szerint Serkisian Szeván Simon a mentelmi bizottság ülésén megjelent, és azt jelezte, hogy csak tanúja volt a szóban forgó cselekménynek, és nem elkövetője.

házaszályi rendelkezésekről szóló határozat módosításáról⁸¹ szóló bizottsági véleménynek, melyben kifejezte a bizottság támogatását, mivel az törvényben rendezi a kialakult joggyakorlatot és rendeleti szintű szabályokat. E szerint tehát a nemzetiségek bizottságának előadója mellett más szószólók is felszólalhatnak a nemzetiségi napirendi pontok vitáiban. Egyéb pontosítások mellett fontos kiemelni, hogy a szószólóknak csak egyetlen napirend utáni felszólalásra van lehetőségük, és a nemzetiségi képviselő ülészakonként csak egy, a nemzetiségek érdekeit érintő interpellációt intézhet a független képviselőknek biztosított interpellációkon túl.⁸² Megítélése szerint ez a nemzetiségi ügyekben többletjogosítványokat biztosít az Országgyűlés munkájában való részvételre. (Meg kell jegyezni, hogy a bizottsági ülésen, amikor e véleményét kifejtette, a bizottság elnökén, a német képviselőn kívül, aki az eskütétel anyanyelven történő letételének lehetőségét kívánta kezdeményezni, senki nem szólt hozzá a napirendi ponthoz.)⁸³ Szolga József ezen kívül a nemzetiségi törvény módosításához is tett hozzászólásokat, ezeket e cikk külön veszi számba.

Új szószólója van a lengyel nemzetiségnek is. Rónayné Slaba Ewa Maria szintén valamivel aktívabb, mint elődje volt, 5 felszólalásnál tart jelenleg. Ő volt a ciklusban az előadója az egyházak, vallásfelekezetek és vallási közösségek jogállásáról szóló 2011. évi CCVI. törvény módosításáról szóló bizottsági véleménynek, amihez azonban a Magyarországi nemzetiségek bizottsága nem fűzött semmiféle módosítást, véleményt, ugyanakkor a szószóló megjegyezte, hogy a nemzetiségek számára nagy öröm, hogy „a nemzetiségi önkormányzat az általa fenntartott nevelési-oktatási intézményben törvényben meghatározott

⁸¹ H/8042 Az egyes házaszályi rendelkezésekről szóló 10/2014. (II. 24.) OGY határozat módosításáról, T/8044

Az Országgyűlés működését és a képviselők jogállását érintő egyes törvények módosításáról.

⁸² 95. ülésnap (2019.11.20.), 59. felszólalás. Szolga József összes felszólalása itt érhető el:

https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=CKKQ2oo2&hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcppls ql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D95_59%2C127_115%2C133_202%2C%26p_stilus%3D

⁸³ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2019. november 18-án, hétfőn, 10 óra 03 perckor az Országgyűlés Irodaháza V. emelet 562. számú tanácstermében megtartott üléséről. 11-14.o.

<https://www.parlament.hu/documents/static/biz41/bizjvk41/NEB/1911181.pdf>

módon hitéleti oktatást szervezhet majd, aminek a költségeit az érintett egyházzal kötött megállapodás alapján az állam fogja állni.”⁸⁴ A szószóló megszólalt szimbolikus ügyekben is⁸⁵, de még ebben a vitában is, miközben szerencsésnek nevezte a magyarországi nemzetiségekhez tartozókat, mivel emberi jogaik és kollektívan gyakorolható emberi jogaik is biztosítva van, a lengyelek és magyarok közötti párhuzamokra tért ki: „Lengyelország és Magyarország az elmúlt évszázadokban a keresztény Európa védőbástyái voltak, és jelenleg is ezt a szerepet töltik be, de napjainkban már más eszközöket használnak ehhez: például törvényességi úton biztosítani a hitélet gyakorlását.”⁸⁶

A szlovák nemzetiség is másik szószólót küldött a 2018-as ciklusra az Országgyűlésbe. Paulik Antal közepesen aktív, nagyságrendileg az elődjének megfelelő aktivitást mutat. Eddig hét felszólalása volt, egy napirend után Szent Cirill és Metód emléknapi alkalmából.⁸⁷ Ezen kívül részt vállalt a 2020. évi központi költségvetés vitájában is a Magyarországi nemzetiségek bizottságának véleményét (az elnök mellett) képviselve. Az ő kifejezett felelősségi területének a szakképzés kérdése látszik, e tárgykörben 3 felszólalást is tett⁸⁸, képviselve a bizottság véleményét, annak ellenére, hogy ahogy ő maga is elismeri, jelenleg nem sok nemzetiségi szakképző intézmény működik, de ez a jövőben

⁸⁴ 45. ülésnap (2018.11.28.), 130. felszólalás, 49. ülésnap (2018.12.11.), 54. felszólalás. Rónayné Slaba Ewa Maria összes felszólalása: https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=yGNma0GN&hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcp_lsql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg2%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D38_34%2C45_130%2C49_36%2C49_54%2C77_80%2C%26p_stilus%3D

⁸⁵ Felszólalt napirend előtt a lengyel függetlenség 100. évfordulója alkalmából (38. ülésnap (2018.11.12.), 34. felszólalás), és hozzászólott A független Lengyelország helyreállításának centenáriumáról című törvényjavaslat vitájához is (49. ülésnap (2018.12.11.), 36. felszólalás).

⁸⁶ 45. ülésnap (2018.11.28.), 130. felszólalás.

⁸⁷ 16. ülésnap (2018.07.02.), 238. felszólalás. Paulik Antal összes hozzászólása:

https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=yGNma0GN&hu_parlament_cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcp_lsql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg2%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D16_238%2C73_244%2C80_209%2C80_217%2C90_182%2C95_157%2C99_390%2C%26p_stilus%3D

⁸⁸ 90. ülésnap (2019.11.05.), 182. felszólalás, 95. ülésnap (2019.11.20.), 157. felszólalás, 99. ülésnap (2019.12.02.), 390. felszólalás.

megváltozhat. A vonatkozó törvényjavaslatok a vita során a szószóló által felvetett kérdések nagy részét valamilyen módon rendezték.

A korábbi szószóló került a parlamentbe 2018-ban is a bolgár, a roma, a szerb és a szlovén nemzetiség esetében.

A bolgár nemzetiségi szószóló, Varga Szimeon aktívabb, mint a megelőző ciklusban volt.⁸⁹ Továbbra is felszólal szimbolikus ügyekben is, pl. a magyar-bolgár barátság napja alkalmából, de aktivitása elsősorban annak köszönhető, hogy immár a Magyarországi nemzetiségek bizottság Önkormányzati, külügyi és költségvetési albizottságának elnöke, így Ritter Imre mellett jelentős szerepet kap a költségvetési, államháztartási kérdésekben a nemzetiségek egységes álláspontjának képviselőjeként.

Fontos kiemelni, hogy Varga Szimeon napirend utáni felszólalásban felidézte az ENSZ Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozatát, elfogadásának 70. évfordulója alkalmából. E kapcsán beszélt a nemzetiségi kisebbségek jogairól is, de az emberi és kisebbségi jogok magyarországi érvényesülésével kapcsolatban nem fogalmazott meg aggályokat, sőt, kijelentette, hogy „Magyarország az elmúlt harminc évben jelentős lépéseket tett annak irányába, hogy az alapvető emberi jogok tiszteletben tartása hazánkban is biztosítva legyen. A magyar jogrendszer és az alapvető jogok védelmének intézményrendszere ma már az európai uniós tagságunkból fakadó sztenderdekkal összemérhető szintű jogvédelmet biztosít”, és köszönetet mondott a magyar Országgyűlésnek és a Kormánynak.⁹⁰

⁸⁹ Összes 2018 óta tett felszólalása itt található:
https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=yGNma0GN&hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcp_lsql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D15_106%2C18_244%2C31_24%2C34_337%2C35_142%2C38_355%2C43_240%2C46_110%2C48_182%2C49_132%2C82_291%2C93_36%2C109_196%2C139_28%2C%26p_stilus%3D

⁹⁰ 48. ülésnap (2018.12.10.), 182. felszólalás.

A szerb szószóló, Alexov Lyubomir valamivel kevésbé aktív, mint időarányosan tekintve az előző ciklusban.⁹¹ Ő képviselte a nemzetiségi bizottságok Az alapvető jogok biztosának és helyetteseinek 2017. és 2018. évi beszámolójának elfogadása tekintetében, napirend utáni felszólalásaiban pedig rendszerint szimbolikus jelentőségű felszólalásokat tesz, például megemlékezik az I. világháborúban elhunyt nemzetiségi katonákra, vagy a korábbi nemzetiségi törvény elfogadásának 25. évfordulójáról. Volt egy azonnali kérdése is, melyben azt tudakolta, hogy a nyilvános könyvtári közfaladatra igényelhető támogatási rendszert kiterjesztik-e a nemzetiségi önkormányzatok által fenntartott ilyen intézményekre.⁹²

Kissné Köles Erika, a szlovén nemzetiségi szószóló a megelőző ciklushoz hasonló aktivitással végzi munkáját. Ebben a ciklusban eddig 9 felszólalást tett.⁹³ A Magyarországi nemzetiségek bizottsága Köznevelési, kulturális és egyházügyi albizottság elnökeként leginkább ilyen területekért felelős, ilyen témákban szólalt fel. Ő ismertette ugyanakkor az egyes választásokkal kapcsolatos törvények módosításáról szóló bizottsági véleményt is. A Magyarországi nemzetiségek bizottságának javaslatára került volna be a választási eljárásról szóló törvénybe új fogalomként a regisztrációs kampány és a regisztrációs kampányidőszak.⁹⁴ Ezt a módosító javaslatot a többség végül nem fogadta el, a hatályos választási eljárásról szóló törvény továbbra sem ismeri a nemzetiségi regisztrációs kampány fogalmát.

⁹¹ 2018 óta tett felszólalásai: https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=yGNma0GN& hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcp_lsql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg2%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D20_8%2C42_204%2C59_114%2C79_65%2C82_307%2C88_190%2C95_19%2C%26p_stilus%3D

⁹² 59. ülésnap (2019.03.11.), 114. felszólalás. (A kérdésre Rétávári Bence államtitkár válaszolt felsorolva a nemzetiségi önkormányzatok által elérhető egyéb forrásokat, végső soron egy explicite ki nem mondott nemmel. 59. ülésnap (2019.03.11.), 116. felszólalás.)

⁹³ Ezek itt érhetőek el: https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=yGNma0GN& hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcp_lsql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg2%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D17_262%2C18_232%2C36_46%2C43_266%2C48_34%2C93_343%2C99_38%2C121_226%2C130_32%2C135_121%2C%26p_stilus%3D

⁹⁴ 17. ülésnap (2018.07.03.), 262. felszólalás, 18. ülésnap (2018.07.16.), 232. felszólalás-

Ezzel együtt érdekes, hogy a nemzetiségek többsége által képviselői helyet létszámukból fakadóan semmiképpen sem eredményezhető rendszerben éppen a nemzetiségek fektetnének hangsúlyt a nemzetiségi névjegyzékbe történő feliratkozásra, ráadásul az országgyűlési választásokra is kiterjedő módon történő feliratkozásra, és ezt az indítványt éppen a szlovén szószóoló, a néhány ezres szlovén nemzetiség szószóolója, néhány száz szavazatot kapó szlovén nemzetiségi lista vezetője ismerteti. Elismerve, hogy a regisztrációval kapcsolatos információk eljuttatása a választópolgárokhoz többletkiadást jelent, célszerű lenne ezt kizárólag az önkormányzati választások kapcsán hangsúlyozni, hiszen az országgyűlési választások tekintetében a feliratkozás a legtöbb nemzetiség esetében csak annyit jelent, hogy valamivel több szavazatot kap az adott nemzetiség listája és így szószóolója, ugyanakkor az így feliratkozott választók elesnek a pártlisták közötti választás lehetőségétől.

Szintén „újrázó” Farkas Félix, a roma nemzetiség szószóolója. Míg a korábbi ciklusban a legnagyobb létszámú magyarországi kisebbség szószólojaként, és a nemzetiségeket képviselő bizottság alelnökeként mindössze háromszor szólalt fel az Országgyűlésben, addig az új ciklusban már 16 alkalommal felszólalt, tehát sokkal aktívabb szószóloői munkát végez.⁹⁵

Tett hozzászólást szimbolikus jelentőségű ügyek kapcsán és költségvetési kérdésekben is, különösen, mivel a 2020. évi költségvetés a roma nemzetiséget a másik 12 nemzetiségtől külön kezeli, és a „hazai cigánysággal kapcsolatos támogatások” a Belügyminisztérium alá kerültek. Szólt a nemzetiségek helyzetéről szóló beszámoló elfogadása kapcsán is.⁹⁶ Az alábbiakban néhány kiemelten érdekes hozzászólását veszem számba.

⁹⁵ 2018 óta tett felszólalásai: https://www.parlament.hu/web/guest/szoszolok-listaja?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=yGNma0GN&hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_yWO8dnVj6v3o_pairAction=%2Finternet%2Fcp_lsql%2Fogy_naplo.naplo_fszoveg2%3Fp_ckl%3D41%26p_query%3D20_10%2C22_234%2C24_110-112%2C24_202%2C38_38%2C45_60%2C49_64%2C53_18%2C55_6%2C55_26%2C67_236%2C75_32-36%2C82_55%2C109_206%2C129_48%2C129_294%2C%26p_stilus%3D

⁹⁶ 55. ülésnap (2019.02.20.), 6. felszólalás, 55. ülésnap (2019.02.20.), 26. felszólalás.

A 2021. évi népszámlálással kapcsolatos vitákban felmerült, hogy kötelező-e az adatszolgáltató a nemzetiségi hovatartozásával, illetve az anyanyelvével, nyelvhasználattal kapcsolatos kérdések megválaszolására. Farkas Félix mellett foglalt állást, hogy ezekre az adatokra kötelező legyen választ adni, mert annak felmérése, hogy hányan „tartoznak magyarként valamely nemzetiséghez” fontos a „nemzetiségi önkormányzati rendszerrel összefüggő feladatok és a jövőbeli költségvetés meghatározása szempontjából”.⁹⁷ Tekintettel arra, hogy a helyi nemzetiségi önkormányzatok megalakításának feltétele az adott közösség jelenléte, melynek igazolása mindig legutóbbi népszámláláshoz van kötve, ez eddig védhető érvelés. Ami érdekes, hogy Farkas Félix érvelésének az is része, hogy „a nemzetiséghez tartozás *ma Magyarországon büszkén vállalható*, az adatszolgáltatási kötelezettség e körrel történő bővítése indokolt lehet, mivel *Magyarország többnemzetiségű ország*”.⁹⁸ Elmondása szerint ő nem csak szószólóként, hanem magánemberként is úgy érzi, hogy ma Magyarországon bátran vállalhatja cigány származását.

Ezzel szemben a romákat ért diszkrimináció Magyarországon folyamatosan jelen van, a Keretegyezmény Tanácsadó Bizottságának negyedik véleménye is megjegyezte, hogy a rendszerszintű diszkrimináció és egyenlőtlenség a lakhatás, a foglalkoztatás az oktatás, az egészségüghöz való hozzáférés és a társadalmi, politikai életben történő részvétel tekintetében is jelen van.⁹⁹ A jelentés a kormány által hangoztatott „szeretetteljes szegregáció” káros hatásaira is külön felhívja a figyelmet. Az Alapvető Jogok Biztosa az ENSZ Emberi Jogi Tanácsának időszakos felülvizsgálati mechanizmusa (UPR) legutóbbi, Magyarországot vizsgáló jelentéséhez kapcsolódva kiemelte, hogy a roma közösség tagjai sokkal nagyobb valószínűséggel válnak emberi jogi jogsértések áldozataivá, és hogy a romák hátrányos társadalmi helyzetét súlyosbítja a megkülönböztetés, különösen az oktatás, az egészségügy, a foglalkoztatás, a

⁹⁷ 45. ülésnap (2018.11.28.), 60. felszólalás

⁹⁸ Uott.

⁹⁹ „Fourth Opinion on Hungary Adopted on 25 February 2016” (Strasbourg: Advisory Committee on the Framework Convention for the Protection of National Minorities, 2016. szeptember 12.),

lakhatás és a szolgáltatásokhoz való hozzáférés terén.¹⁰⁰ Az EU Alapjogi Ügynökségének legfrissebb jelentése is kiemelten foglalkozik a magyarországi romákat éri diszkrimináció, szegregáció témájával. Az országjelentés a TASZ nyomán¹⁰¹ kiemeli, hogy a kormány a negyedik Alaptörvény-módosítással kifejezetten megteremtette a szegregáció jogi kereteit a „felzárkóztató” osztályok és a „szeretetteljes szegregáció” bevezetésével.¹⁰²

A roma nemzetiségi szószóló tehát nem a roma lakosság többségét érő diszkrimináció tényét, valamint az attól, és így a népszámláláson romaként azonosítástól való félelem jogosságának kérdéseit veti fel az Országgyűlésben, hanem sokkal inkább a kormányzat narratívájába illeszkedő állításokat megfogalmazva elfedi a rendszerszintű diszkrimináció tényét. A vonatkozó adatok szolgáltatása végül önkéntes maradt.¹⁰³

Farkas Félix korábban megemlékezett a 2008-09-es romagyilkosságok áldozatairól is. Napirend előtti felszólalásában azonban szintén nem kerültek elő romákat érő hátrányok, megkülönböztetés, hanem azt fejezte ki, hogy a „2010-es választások után, a jelenlegi kormánynak köszönhetően a Magyarországon élő nemzetiségeknek már nem kell tartaniuk ilyen vagy ehhez hasonló súlyos tragédiák előfordulásától, hiszen Magyarország védi a nemzetiségeit, ideértve magunkat, a hazai cigányságot is, elkötelezett a rasszizmussal, a romaellenességgel és a gyűlöletkeltéssel szemben is.”¹⁰⁴ Ezzel szemben a romaellenesség mértéke a társadalomban stabilan magasnak tekinthető, és immár a kormányzat „a romákat használja fel annak indoklására,

¹⁰⁰ A/HRC/WG.6/25/HUN/3. Summary prepared by the Office of the United Nations High Commissioner for Human Rights. <https://undocs.org/A/HRC/WG.6/25/HUN/3>

¹⁰¹ „Hungarian Government Creates the Legal Framework for Segregating Roma Children in Schools”. 2013. április 18. <https://hclu.hu/en/articles/hungarian-government-creates-the-legal-framework-for-segregating-roma-children-in-schools-1>

¹⁰² FRA Fundamental Rights Report 2020.

https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-fundamental-rights-report-2020_en.pdf, Franet National contribution to the Fundamental Rights Report 2020 Hungary. https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/hungary-frr2020_en.pdf. (A

„szeretetteljes szegregáció” ügye a 11-12. oldalon, a Roma integráció kérdése általában a 16-23. oldalon.)

¹⁰³ 2018. évi CI. törvény a 2021. évi népszámlálásról 3. § (2) (2) Az adatszolgáltatás az egészségi állapotra, a fogyatékosagra, a vallásra, az anyanyelvre és a nemzetiségre vonatkozóan önkéntes.

¹⁰⁴ 38. ülésnap (2018.11.12.), 38. felszólalás

hogy Magyarország miért nem akar befogadni menedékkérőket.”¹⁰⁵ A 2008-09-es romagyilkosságokról napirend előtt egy ellenzéki párt, a Jobbik akkori elnökét és a „baloldali tömörülést” kérdőre vonva is felszólalt.¹⁰⁶

Farkas Félix más alkalommal és védelmébe vette a kormányt és bírálta ez ellenzékét, amikor az Európai Parlamentben született úgynevezett Sargentini-jelentést rágalomgyűjteménynek nevezte, kijelentette, hogy a vonatkozó nemzetközi jelentések nem felelnek meg a valóságnak. „Ugyancsak nem felel meg a valóságnak, hogy a romák továbbra is rendszerszintű, hátrányos megkülönböztetéssel és esélyegyenlőtlenséggel szembesülnek az élet valamennyi területén, de nem felel meg a valóságnak az sem, hogy a roma közösség továbbra is széles körű diszkriminációnak és kirekesztésnek, munkanélküliségnek, továbbá lakhatási és oktatási szegregációnak van kitéve. Ezekkel az állításokkal szemben a kormány elkötelezett a romák társadalmi befogadása terén. Ami a foglalkoztatást illeti: jelenleg a romák túlnyomó többsége nem a segélyt választja, hanem részt vesz valamilyen foglalkoztatásban, az elsődleges munkaerőpiacon vállalkozóként vagy akár közmunkaprogramban, továbbá egyéb képzésekben is.”¹⁰⁷

Az oktatási szegregációt tekintve kiemelhető, hogy 2020 elején, amikor a Kúria döntése nyomán a Gyöngyöspatán szegregált roma gyerekek kártérítésre lettek jogosultak, Orbán Viktor miniszterelnök a helyzetet mélyen igazságtalannak nevezte, mert így egy „etnikailag meghatározó népcsoport tagjai egy nagy jelentőségű összeget fognak kapni mindenfajta munkavégzés nélkül.”¹⁰⁸ Ekkor a parlament előtt szimpátiatüntetés volt a károsultak mellett. Farkas Félix ekkor is a kormány szegregáció elleni elköteleződéséről beszélt, és napirend előtt úgy

¹⁰⁵ Kende Anna és szerzőtársai: Romaellenesség és antiszemitizmus Magyarországon Projektzáró tanulmány. Budapest 2018. január. (Idézet: 16.o.) https://politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/EVZ_Romaellenesség%20Antiszemitizmus_Tanulmány_HU_1802_28.pdf

¹⁰⁶ 53. ülésnap (2019.02.18.), 18. felszólalás.

¹⁰⁷ 24. ülésnap (2018.09.24.), 202. felszólalás.

¹⁰⁸ Lásd erről: „Orbán szerint igazságtalan, hogy kártérítést kaphatnak a roma gyerekek, akiket éveken át elkülönítettek az iskolában” 444.hu 2020. január 9. <https://444.hu/2020/01/09/orban-szerint-igazsagtalans-hogy-karteritest-kaptak-a-roma-gyerekek-akiket-eveken-at-elkulonitettek-az-iskolaban>

nyilatkozott, hogy ott az ellenzék vett részt, nem romák, akiket nem lehet megvezetni, és az ellenzék „ne szimpátiatüntetésbe csomagolt gyűlöletbeszéddel akarja hergelni a cigányságot”.¹⁰⁹

Miközben tehát Ritter Imre a német nemzetiségi képviselő, aki minden témában megszólalhatna, a többi szólólóval együtt arra szorítkozik, hogy kizárólag nemzetiségi ügyekben szólaljon meg és konszenzust teremtsen a parlament egészében, addig Farkas Félix a parlamenti nyilvánosságban nem annyira a roma társadalom érdekeit, hanem a kormányzat álláspontját „képviseeli”. Aktívabb szószerzői ciklusa nem abban nyilvánul meg, hogy a romákat érő diszkriminációra, a romákat érintő hátrányos társadalmi helyzetre felhívja a figyelmet, hanem abban, hogy kinyilvánítsa, a kormány elkötelezett ezekben az ügyekben. Ez látszik abból is, hogy még a 2020 tavaszi veszélyhelyzet kapcsán is, ugyan elismeri (napirend utáni felszólalásában), hogy „a magyarországi cigányság helyzete sajnálatos módon némileg speciális a koronavírussal kapcsolatos védekezés szempontjából”, nem a helyzet súlyosságára, az általa említett speciális jelleg mibenlétére hívja fel a figyelmet, hanem azt hangsúlyozza, hogy a kormány a tanoda rendszerén keresztül segíti a romákat és köszönetet mond a kormánynak.¹¹⁰

Megítélésem szerint a roma kisebbség mindenkori szószerzője vagy képviselője helyesen teszi, ha az ellenzéki pártok egyes szereplőit szembesíti korábbi romaellenes cselekedeteivel, kijelentéseivel. De ezek mellett a kormányzati intézkedésekben, retorikában tetten érhető megkülönböztetésekre is fel kellene hívnia a figyelmet, és nem a kormányzat védelmezőjeként kellene megjelennie ahhoz, hogy egyáltalán fel lehessen vetni a kérdést, hogy „hatékonyan” „képvisele-e” a saját választóit illetve a roma nemzetiséget.

¹⁰⁹ 109. ülésnap (2020.03.02.), 206. felszólalás

¹¹⁰ „köszönetet szeretnék mondani a kormánynak, a minisztériumoknak, az operatív törzs valamennyi tagjának, kiemelten az egészségügyben dolgozóknak és mindenkinek, aki munkájával segítette és segíti a rászorulókat ebben a kritikus helyzetben. Kiemelném, hogy Magyarország és a magyar kormány a veszélyhelyzetben sem hagy magára senkit.” 129. ülésnap (2020.05.18.), 294. felszólalás

Kiemelt ügy – a nemzetiségi törvény módosítása

A nemzetiségek szempontjából talán legnagyobb változást a Magyarországi nemzetiségek bizottsága által benyújtott, a nemzetiségek jogairól szóló 2011. évi CLXXIX. törvény módosításáról szóló javaslat tartalmazta.¹¹¹ Ez a javaslat számos, a nemzetiségek kulturális jogainak gyakorlásával kapcsolatos elemet érint, a nemzetiségi köznevelési intézmények nemzetiségi önkormányzati fenntartásától kezdve, az anyanyelvhasználat helyi szintű biztosítását álláspályázati követelményekkel biztosító módosításon át a helyi nemzetiségi médiaszolgáltatás követelményéig. Rendszerint már meglévő jogosultságok pontosításáról, kiigazításáról vagy garanciális szabályairól rendelkezik, illetve a GDPR-nak megfelelő adatkezelési szabályokat vezet be.

Kétségtől ez a nemzetiségek parlamenti képviselői óta történő nagyobb változás, a Magyarországi nemzetiségek bizottságának önálló indítványa nyomán változik a nemzetiségekkel kapcsolatos szabályozás. A szószlók egy része azonban a módosító indítványt „kozmetikázásnak” tartja, úgy ítéli meg, hogy nem tartalmaz bizonyos lényegi kérdéseket, melyeket újra kellene szabályozni.¹¹² Elégedetlenségnek adtak hangot a törvényjavaslat bizottsági elfogadása előtt is, de végül a javaslatot 13 igen szavazattal, tehát minden szószló és a német nemzetiségi képviselő igen szavazatával, egyhangúlag fogadta el a bizottság.¹¹³

A módosítással a képviselői tekintetében két kisebb, de fontos elem kerül be a törvénybe.

¹¹¹ T/10303. <https://www.parlament.hu/irom41/10303/10303.pdf>

¹¹² Jegyzőkönyv az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2019. október 7-én, hétfőn, 13 óra 07 perckor az Országgyűlés Irodaháza V. emelet 562. számú tanácstermében megtartott üléséről. 9-12.o.

<https://www.parlament.hu/documents/static/biz41/bizjvk41/NEB/1910071.pdf> (Az itt elhangzó minősítések a javaslat korai verziójára vonatkoznak, de a szószlók később is fejeztek ki elégedetlenséget.)

¹¹³ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2020. április 28-án, kedden, 13 óra 20 perckor az Országház Széll Kálmán termében (főemelet 64.) megtartott üléséről. 14.o

<https://www.parlament.hu/documents/static/biz41/bizjvk41/NEB/2004281.pdf>

Először is a hatályos törvény 2017-ben beiktatott „4. § (1) Minden nemzetiségi közösségnek és nemzetiséghez tartozó személynek joga van (...) c) képviselője útján részt venni az Országgyűlés nemzetiségek érdekeit, jogait érintő törvényalkotási munkájában.” pontja helyére egy sokkal pontosabb megfogalmazás kerül: „c) a nemzetiségi listáról mandátumot szerző képviselője vagy a nemzetiségi szószólója útján részt venni az Országgyűlés munkájában, különösen a nemzetiségek érdekeit, jogait érintő kérdésekben.”

Ezzel a megfogalmazással tehát nem csak a képviselők, hanem a szószólók útján is jogosultak a nemzetiséghez tartozók részt venni az Országgyűlés munkájában, másrészt viszont immár nem csak a nemzetiségek érdekeit jogait érintő kérdésekben, hanem minden kérdésben és a nemzetiségi kérdésekben „különösen”. Tehát nincsen arról szó, hogy a nemzetiséghez tartozók a nemzetiségi listára szavazással vesznek részt nemzetiségi kérdéseket tekintve a parlament munkájában, és az egyéni szavazatukkal pedig általános értelemben, a nem nemzetiségi kérdéseket tekintve, hanem a nemzetiségi képviselőknél és szószólókon keresztül szintén általános kérdésekben is részt vehetnek a törvényalkotásban.

Azzal együtt, hogy a részvétel helyett a képviseltetés talán pontosabb megfogalmazás lenne, a pontosító szövegezés mindenképpen üdvözlendőnek tekinthető, viszont teljesen ellentétes a szószólók nemzetiségi ügyekre korlátozott felszólalási lehetőségeivel. Ugyanakkor tény, hogy a megfogalmazás nagyrészt szembe megy a szószólók és még a német nemzetiség teljes jogú képviselőjének szerepfelfogásával is, akik – ahogy ezt ez az írás bemutatta – szinte kizárólag nemzetiségeket érintő kérdésekben nyilvánulnak meg.

Másodszor pedig a helyi nemzetiség önkormányzatok megalakításában egy egészen újfajta szabály lép életbe. A módosítás alapján akkor kell kiírni a településen a nemzetiségi önkormányzati választást, amennyiben „a településen az adott nemzetiség önszerveződése fokának és a településen való honosságának vizsgálata alapján az országos nemzetiségi önkormányzat szükségesnek tartja a település nemzetiségi közösségének öngazgatását” Az

országos önkormányzat köteles a vizsgálat tekintetében kikérni a Magyar Tudományos Akadémia elnökének állásfoglalását.

Az országos önkormányzat jóváhagyása nélkül akkor írható csak ki választás, ha az adott településen van a legutóbbi népszámlálási adatok szerint legalább 25, az adott nemzetiséghez tartozó személy, és a településen adott nemzetiségi önkormányzat működik.

Némileg megfordítva a törvényszöveg logikáját, végső soron a helyi nemzetiségi önkormányzati választás kiírása tehát 25 nemzetiségi fő és működő önkormányzat esetén automatikus, új és 25 főnél alacsonyabb létszámú település esetén az országos önkormányzat jóváhagyásának függvénye.

Ez egyfelől enyhítés, hiszen a hatályos törvényszöveg 30 főt követel meg, másfelől viszont szigorítás, hiszen a módosítás értelmében vagy már működő önkormányzat jelenléte vagy az országos önkormányzat jóváhagyása esetén tartható csak választás. A javaslat indokolása szerint ezzel számos településen nyílik meg a lehetőség a nemzetiségi önkormányzatok megalakítására. Mindez tehát valamelyest szembe megy az alulról felépülő önkormányzatiság gondolatával, és a helyi szintű önkormányzatok megalakításának lehetőségét potenciálisa a nemzetiségen belüli országos politikai többség döntésére bízta.¹¹⁴

Ugyanakkor a módosítás az egyik első próbálkozás lehet a tekintetben, hogy a Magyarországon rendre felmerülő etno-biznisz jelenségét, tehát a nemzeti többséghez tartozók visszaélésszerű kisebbségi joggyakorlását korlátozza a törvény. A Magyarországi nemzetiségek bizottsága ezt a jelenséget 2019. október 7-i ülésén is tárgyalta, elsősorban a 2019-es önkormányzati választások kapcsán, a görög szószóló kezdeményezésére.¹¹⁵ A nemzetiségi bizottsági ülések jegyzőkönyvéből azonban kiderül, hogy ez a fajta módosítás nem a

¹¹⁴ Ezt valamelyest Szolga József horvát nemzetiségi szószóló is felvetette a javaslat bizottsági tárgyalása során. Uott. 12-13.o.

¹¹⁵ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2019. október 7-én, hétfőn, 13 óra 07 perckor az Országgyűlés Irodaháza V. emelet 562. számú tanácstermében megtartott üléséről.

bizottság kezdeményezésére, sőt néhány szószóló kifogása ellenére került a javaslatba.¹¹⁶

A módosítással kapcsolatos kifogások egyébként a törvényjavaslat általános vitáján is felmerültek. Érdekeség, hogy a parlamenti vitán csak Ritter Imre a bizottság előadója és Szolga József horvát nemzetiségi szószóló szólalt fel a nemzetiségek képviselőjében.¹¹⁷

A javaslatot a tavaszi ülésszak végének másnapján 2020. június 16-i rendkívüli ülésen fogadták el ellenszavazat nélkül, 9 tartózkodás mellett.¹¹⁸ A törvénybe foglalt pontosítások és a nemzetiségi önkormányzatok köznevelési intézmények fenntartóiként történő megjelenése üdvözlendő fejlemény, azonban a javaslat elfogadásához kapcsolódó sajtótájékoztatón a kormány részéről megfogalmazódott, hogy itt nem valamiféle jogról, jogok rendezéséről van szó, hanem a kormányzat által juttatott adományról, általa gyakorolt kegyről. Miközben Ritter Imre képviselő arról beszélt, hogy milyen fontos változásokat jelentenek e módosítások, addig Soltész Miklós, a Miniszterelnökség egyházi és nemzetiségi kapcsolatokért felelős államtitkára úgy fogalmazott, hogy a törvény a kormány bizalmát mutatja a nemzetiségek felé.¹¹⁹

¹¹⁶ Jegyzőkönyv az Országgyűlés Magyarországi nemzetiségek bizottságának 2020. április 20-án, hétfőn, 10.02 órakor az Országház Széll Kálmán termében (főemelet 64.) megtartott üléséről. 13-15.o. <https://www.parlament.hu/documents/static/biz41/bizjkw41/NEB/2004201.pdf>

¹¹⁷ Az ülésnap és így a vita minden hozzászólása ezen a linken keresztül érhető el:

https://www.parlament.hu/web/guest/aktiv-kepviseloi-nevsor?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=iNQkefly& hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_naplo.ulnap_felszo%3Fp_lista%3Df%26p_nap%3D127%26p_ckl%3D41%26p_stilus%3D

¹¹⁸ Az irománnyal kapcsolatos parlamenti lépések:

https://www.parlament.hu/web/guest/ulesnap-felszolasai?p_p_id=hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8&p_p_lifecycle=1&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_auth=1jDuCp6r& hu_parlament cms_pair_portlet_PairProxy_INSTANCE_9xd2Wc9jP4z8_pairAction=%2Finternet%2Fcplsql%2Fogy_irom.irom_adat%3Fp_ckl%3D41%26p_izon%3D10303

¹¹⁹ „Sajtótájékoztató a Nemzetiségi törvény módosításáról” *Barátság – kulturális és közéleti folyóirat*, 2020.06.17. „A nemzetiségek jogairól szóló törvény módosítása mutatja a bizalmat a tizenhárom magyarországi nemzetiség felé.” „Hangsúlyozta: az is mutatja a kormány bizalmát,

Noha nehezen vitatható – ha nem is egyes szószólók vagy a képviselő, de – a Magyarországi nemzetiségek bizottságának szerepe a törvénymódosítás előkészítésében és elfogadásában, az azért az államtitkár által elmondottakból is világosan látszik, hogy Magyarországon a parlament működését vagy annak egyes elemeinek működését nehéz önállóan megítélni, mivel olyan környezetben kell a képviselőknek (és szószólóknak) képviseleti tevékenységet végezniük, ahol a parlament már nem elsősorban ennek, a képviseletnek a terepe, hanem a kormány döntéseinek megjelenítője.

Összegzés

Az írás kiindulópontja szerint, mivel a 2018-ban kezdődő ciklusban a német nemzetiségnek már nem csak szószólója, hanem teljes jogú – ráadásul szerepfelfogásában minden nemzetiséget, a Magyarországi nemzetiségek bizottságában kialakult közös álláspontot képviselni kívánó – képviselője van, azt kell látnunk, hogy immár hatékonyabb képviseletről beszélhetünk, mint korábban, a csak szószólókat felvonultató 2014 és 2018 közötti országgyűlési ciklusban.

Ezzel szemben maga a korábbi szószóló, ma már képviselő is rendre azt emlegeti, hogy mióta létezik a bizottság, tehát 2014 óta lehet beszélni a különböző támogatási összegek emelkedéséről. Tekintettel arra, hogy ő nem nemzetiségi ügyekben szándékosan nem szólal meg, így ebből az következik, hogy kifejezetten a képviselővé válás nem adott hozzá a nemzetiségek érdekeinek hatékony képviseléséhez, nem növelte a szószólói rendszer hatékonyságát. Ha el is fogadjuk, hogy az Országgyűlés munkájában való megjelenés hozzájárult a nemzetiségek helyzetének javulásához, azt kevéssé tudjuk kifejezetten a képviselet megjelenéséhez kötni, sokkal inkább az egyébként is létező egyeztetési kötelezettség szószólói rendszerben történő megkettőzésének. Ugyanakkor azt is le kell szögeznünk, hogy a támogatási összegek elmúlt két ciklusban történő lassú emelkedése önmagában nem

hogy a nemzetiségek által fenntartott köznevelési intézményeket a tulajdonukba adják.”

<http://nemzetisegek.hu/2020/06/17/sajtotajekoztato-a-nemzetisegi-torveny-modositasarol/>

feltétlenül vezet ahhoz, hogy a nemzetiségi önkormányzatok számottevően jobb helyzetbe kerüljenek. A 2020 tavaszi, a koronavírushoz kapcsolódó veszélyhelyzet kapcsán pedig a következő évi központi költségvetési javaslat már az összegek csökkenésével számol.

Az talán kijelenthető, hogy az Országgyűlés a Magyarországi nemzetiségek bizottságának létrejötte és munkája miatt nyilvánosabban, látványosabban tud tekintetbe venni nemzetiségi érdekeket, de komoly előrelépés még a nemzetiségi törvény módosítása kapcsán sem látható. Ritter Imre képviselő is csak jóval hosszabb távon számít érdemi eredmények elérésére. „Ahhoz, hogy nemzetiségi vonatkozásban bármilyen tartós eredményt el lehessen érni, legalább 6-7 parlamenti ciklusra van szükség. Ha nem tudjuk a nemzetiségi politikát úgy irányítani és képviselni, hogy politikai ciklusváltásoktól függetlenül tovább lehessen vinni egy-egy programot, akkor nincs is értelme, hogy belekezdjünk.” – fogalmaz elnöki köszöntőjében.

Noha vannak egészen kirívó példák, egyes szószólók teljesen passzívak, vagy éppen nemzetiségük helyett a kormányt képviselik, de alapvetően a szószóli intézményrendszer és talán még inkább az általuk alkotott bizottság működése hozzájárulhat az érdekek megjelenítéséhez, terepe lehet a nemzetiségekkel kapcsolatos sajátos nézőpontok felvonultatásához.

Az intézménnyel kapcsolatos már kifejtett problematikák ugyanakkor továbbra is fennállnak, egyes egyéni szereplők magatartásai is kritikával illethetők, de végső soron nem ezek a legfőbb akadályai az érdemi, „hatékony” képviseleti rendszer működésének. Ezek a problematikák inkább csak egyfajta tünetei azoknak a fő problémáknak, melyek miatt a jelenlegi magyarországi környezetben a nemzetiségek érdekeinek képviselete – minden jószándékú egyéni tevékenység mellett – aligha tekinthető hatékonynak.

Ezeket a korlátokat pedig a pártpolitikának kitett nemzetiségi önkormányzati rendszer (amire a képviseleti/szószóli rendszer épül) mellett alapvetően a parlament szerepének kiüresedése és az etnikai nemzetfelfogást előtérbe helyező környezet jelentik.

Magyarországon a plenáris ülések szerepét szándékosan kiüresítették és a parlamenti bizottsági munkára helyezték a hangsúlyt az Alaptörvényhez kapcsolódó közjogi változások megtörténtekor. Ennél azonban a probléma nagyobb mértékű. Ahogy azt több nemzetközi jelentés is leszögezi¹²⁰, az ellenzéki képviselők (és a média munkatársainak) kritikai, ellenőrzési szerepe az elmúlt egy évtizedben folyamatosan lecsökkent. A kormányzó pártok kétharmados többsége azonban ennek csak egyik oka. A többség által hozott további intézkedések vezettek el addig, hogy a kormány mellett a parlament ma már egyáltalán nem tekinthető hatalmi tényezőnek, az ellenzék ellenőrzési szerepe és a különböző érdekek összehangolásának vagy „csak” képviselői szerepe minimálisra csökkent. A parlament nem az „alulról” érkező érdekek, nézőpontok becsatornázásának, hanem a „fentről” a kormányzattól érkező elgondolások végrehajtásának terepe. Így értelemszerűen nem csak a politikai, hanem a nemzeti értelemben vett kisebbséghez tartozók képviselői sem tud érdemben megvalósulni.

Ez a demokrácia szempontjából romló helyzet ráadásul párosul azzal a környezettel, melyben az államalkotóként, a politikai közösség tagjaként ugyan elismert nemzetiségeket a rendszer valamelyest másodlagos szerepbe szorítja az elsődleges, az Alaptörvényt elfogadó magyar nemzethez képest.¹²¹

Egy olyan környezetben kellene tehát a nemzetiségi képviselőknek és szószólóknak a nemzetiségi kisebbségek érdekeit képviselniük, amelyben a miniszterelnök vezetésével a kormánytöbbség leépíti a demokratikus intézményrendszert és a jogállamiságot, illetve – ugyan elsősorban a menekültkérdés kapcsán, de mégiscsak – olyan kijelentéseket tesz, mely szerint „mi értéknek tekintjük azt, hogy Magyarország egy homogén ország kultúrájában, gondolkodásmódjában, civilizációs szokásaiban meglehetősen

¹²⁰ Lásd például Freedom in the World 2020 Hungary.

<https://freedomhouse.org/country/hungary/freedom-world/2020>, vagy Nations in Transit Hungary 2020. <https://freedomhouse.org/country/hungary/nations-transit/2020>

¹²¹ Lásd erről: Kállai Péter és Nagy Alíz. „Egyenlőtlen nemzetépítés?” *Fundamentum* 2019/3–4.: 20–36.

homogén képet mutat”¹²² vagy hogy „mi nem akarunk multikulturális társadalmat.”¹²³

A pozitív változás elismerése mellett tehát a 2017-es elemzés konklúziója továbbra is érvényes. „Nem lehet úgy és akkor képviselni a nemzetiségek érdekeit, ahogyan és amikor (esetről esetre) arra a nemzeti többséghez tartozók lehetőséget biztosítanak.”¹²⁴ Ahelyett, hogy általában a képviseleti tevékenységek és így a nemzetiségi képviselők, szószólók határoznák meg a kormány mozgásterét, lehetőségeit, ma sokkal inkább még a nemzetiségek képviseletét, annak hatékonyságát is a kormány határozza meg.

¹²² Orbán Viktor, Strasbourg, 2015. május 19. <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/a-magyaroknak-kell-megmondani-hogy-legyenek-e-bevanderlok-magyarorszagon>

¹²³ A Frankfurter Allgemeine Zeitung Orbán Viktorral készült interjújának kivonata: <https://www.kormany.hu/hu/a-miniszterelnok/hirek/nem-akarunk-multikulturalis-tarsadalmat>

¹²⁴ Kállai Péter: Képviselő-e a szószóló? Nemzetiségi képviselet a magyar Országgyűlésben. 12. o.